

GENEL TÜRK TARİHİ

ARAŞTIRMALARI DERGİSİ

Cilt/Volume 5, Sayı/Issue 10, Temmuz/July 2023, ss. 631-648.

Geliş Tarihi–Received Date: 17.05.2023 Kabul Tarihi–Accepted Date: 11.07.2023

ARAŞTIRMA MAKALESİ – RESEARCH ARTICLE

OSMANLI-RUMEN KAYNAKLARI PERSPEKTİFİNDEN FERHAD PAŞA’NIN EFLÂK SEFERİNE
TAYİNİ VE YAPILAN ASKERÎ HAZIRLIKLAR (1595)

 10.53718/gttad.1298453

 YUSUF HEPER*

ÖZ

Batı cephesinde uzun süre Osmanlı Devleti’ni meşgul edecek olan Uzun Savaşların başlaması ve aynı tarihlerde Rumen milliyetçisi Mihail’in (Mihai Viteazul) ortaya çıkışı, Eflâk’taki siyasi dengeleri Osmanlı aleyhine değiştirmiştir. Osmanlı Devleti’nin iç ve dış sorunlar yaşadığı bu karmaşık dönem, isyan fikrinde olan Romen voyvodaları için iyi bir fırsat oldu. Habsburg İmparatoru II. Rudolf Osmanlı Devleti ile savaştığı cephe sayısını genişletmek amacıyla 1594 yılı başlarında Erdel Prensi Sigismund Bathory’i ile bir anlaşma sağladı. Daha sonra bu anlaşma Eflak ve Boğdan’ı da kapsayacak şekilde genişletildi. Nihayetinde üç Romen prensliği kendi aralarında ortak düşmanları olan Osmanlı Devleti’ne karşı girişilecek her türlü saldırıda birlikte hareket etmeyi kabul ettiler. Habsburglarla yapılan savaşlardan istifadeyle 13 Kasım 1594 tarihinde Bükreş’te Osmanlı Devleti’ne karşı fiilen isyan eden Mihail, yönünü Tuna boylarında bulunan kasaba ve köylere çevirerek bu bölgede yaşayan halka büyük zarar vermiştir. Tuna hattındaki yerleşim yerlerinin güvenliğin tehlikeye düşmesi üzerine Osmanlı makamları, Eflâk’ta daha kalıcı çözümler üretmeye karar vermişlerdir. Bu bağlamda Eflâk Voyvodalığı, doğrudan Osmanlı eyaletine dönüştürülmüş, Satırcı Mehmed Paşa beylerbeyi olarak atanmış ve Bükreş ve Târgovişte’de yapılacak kalelere ulufeli askerler yazılmıştır. Divân-ı Hümayûn tarafından alınan kararı uygulamaya koyma görevi de Ferhad Paşa’ya verilmiştir. Nitekim İstanbul’daki hazırlıklarını tamamlayan Ferhad Paşa, Davutpaşa’dan büyük bir törenle Eflak Seferi’ne çıktı. Ferhad Paşa ve maiyeti Davutpaşa istikametinden sonra sırasıyla Halkalı, Benefşe, Çatalça’dan geçerek 23 Mayıs 1595 tarihinde Edirne’ye geldi. Beş günlük bir aranın ardından Hazergrad’a yöneldi. Ferhad Paşa Hazergrad’a geldiğinde hala ordunun bir bölümü orduya katılmamıştı. Bu duruma serzenişte bulunsa da bir tesiri olmadı. Bu esnada Karadeniz yoluyla Varna’ya getirilen topların Tuna yoluyla rahat bir şekilde Rusçuk’a götürmesi gerekirken küçük bir sorun yaşandı. Mihail’in İbrail’i işgali ve buraya bırakılan bir miktar asker yüzünden Osmanlı donanması Tuna’dan Rusçuk’a ulaşamadı. Bunun yerine ağır top ve mühimmatın Varna’da indirilerek devellerle Rusçuk’a taşınmasına karar verildi. Ferhad Paşa tüm bu eksikliklere rağmen Temmuz 1595 tarihinde Rusçuk’a geldi. Köprü çalışmaları için gerekli hazırlıkları tamamlayarak köprü yapımına başladı. Bir müddet burada Osmanlı ordusunun Eflâk’a geçişini kolaylaştıracak köprü çalışmalarına nezaret etmiştir. Ferhad Paşa gerçekleştirdiği tüm bu hazırlıklara rağmen, İstanbul’da rakipleri tarafından başlatılan yıpratma faaliyetlerine karşı koyamadı. Bilhassa Ferhad Paşa’ya karşı İstanbul’da oluşan muhalif cephenin merkezinde Sinan Paşa bulunmaktaydı. Sinan Paşa’nın yanı sıra İbrahim Paşa da bu muhalif cephenin önde gelen isimlerinden biriydi. İbrahim Paşa, sadaret kaymakamlığı göreviyle ikinci vezir konumunda olduğundan İstanbul’da ciddi bir etkiye sahipti. Sadrazamlık bekleyen İbrahim Paşa, onu saf dışı etmek için ordunun lojistiğini yavaşlattığı gibi, padişaha askerin Ferhad Paşa’dan nefret ettiğini söylemini yayarak onun itibarını azalttı. Sinan ve İbrahim Paşaların başarılı komploları sonucu Ferhad Paşa’nın merkezdeki itibarı sarsıldı. Bu ikili Eflak Seferi hazırlıklarının son kritik halkasında cephede *bir lider boşluğu* oluşturarak onun hem cephede hem de merkezde olan gücünü azalttı. Böylece Ferhad Paşa Eflak Seferi görevinden alınıp yerine Sinan Paşa getirildi.

Anahtar Kelimeler: Eflâk, Yiğit Mihail, Ferhad Paşa, Sinan Paşa, Erdel.

*Dr. Öğr. Üyesi, İzmir Bakırçay Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Tarih Bölümü, İzmir/TÜRKİYE, E-Posta: yusuf.heper@bakircay.edu.tr, ORCID ID: 0000-0002-6044-0126.

OSMANLI-RUMEN KAYNAKLARI PERSPEKTİFİNDEN FERHAD PAŞA’NIN EFLÂK SEFERİNE TAYİNİ VE YAPILAN ASKERİ HAZIRLIKLAR (1595)

THE APPOINTMENT OF FERHAD PASHA TO THE WALLACHIA EXPEDITION AND MILITARY PREPARATIONS FROM THE PERSPECTIVE OF THE OTTOMAN-ROMANIAN SOURCES

ABSTRACT

Starting Long Wars which could occupy the state for a long time on the western front and the emergence of the Romanian nationalist Michael the Brave on the same dates changed politic balances in Wallachia turned against Ottoman. This was a great opportunity for the Romanian voivodes who had the idea of rebellion when Ottoman Empire had internal and external problems. Habsburg Emperor II. Rudolph made an agreement with the the Prince of Transylvania, Sigismund Bathory in order to expand Ottoman war fronts in the beginning of 1594. Later this agreement was extended with Wallachia and Moldavia. Eventually three Romanian Principalities agreed to act together in case of Ottoman attacks. Taking advantages of the wars with the Habsburgs Michael rebelled against Ottoman in Bucharest on 13th November 1594, he turned his direction to the towns and villages along the Danube and he gave big damages to the Muslim people living this region. After the danger of security along the Danube, Ottoman authorities decided to produce more permanent solutions in Wallachia. In this context, the Wallachian voivodeship was directly transformed into an Ottoman province and Satırcı Mehmed Pasha was appointed as a governor also ulufe soldiers appointed in the castles which will be built in Bucharest and Târgoviste. The task of implementing decision taken by the Porte was given to Ferhad Pasha. Ferhad Pasha completed these preparations in Istanbul, and he set out the Wallachia Expedition with a great ceremony from Davutpaşa location. Ferhad Pasha and his subordinates came to Edirne on 23 May 1595 passing through Halkalı, Benefşe and Çatalca. After giving five days break Ottoman troops headed to Hazergrad. When Ferhad Pasha came to Hazergrad, he saw that only small part of troops joined to main army headed by himself. Although he reproached this situation it had no effect. In the meantime, some small problems accured when cannons brought to Russe via Black Sea. Because Michael the Brave closed Danube so that Ottoman navals can't enter into the river by putting 400 soldiers at Braila Castle. Instead Ferhad Pasha decided to move heavy artillery and ammunition from Varna dock to Russe by transporting camels. Despite all these shortcomings, Ferhad Pasha arrived at Ruse in July 1595, and he completed necessary preparations for the bridge construction. Despite all these preparations, Ferhad Pasha could not resist the attrition activities initiated by his rivals in Istanbul. Especially Sinan Pasha was at the center of the opposition front against Ferhad Pasha formed in Istanbul. Along with Sinan Pasha, Ibrahim Pasha was one of the leading figures of this opposition front. Ibrahim Pasha had a serious influence in Istanbul as he was the second vizier with the duty of the governorship of the Grand vizierate. Ibrahim Pasha, who was awaiting the grand viziership, slowed down the logistics of the army to eliminate him, as well as reducing his reputation by spreading the word to the sultan that the soldier hated Ferhad Pasha. As a result of the successful conspiracies of Sinan Pasha and İbrahim Pasha, Ferhad Pasha's reputation was down in Ottoman Palace. Both of the Ottoman Pashas created a "leadership crises" on the edge of last critical round of the Wallachian Campaign preparations, reducing his power in front of the Ottoman Palace. Thus, Ferhad Pasha was dismissed by Ottoman sultan. Instead of him Sinan Pasha was elected as a sirdar of Wallachian Expedition. For a while, he supervised the bridge works which will be facilitated Ottoman army's crossing to Wallachia and later he was dismissed from his duty due to the pressure of his rivals in Istanbul.

Keywords: Wallachia, Michael the Brave, Ferhad Pasha, Sinan Pasha, Transylvania.

GİRİŞ

XVI. yüzyılın son çeyreği, Osmanlı İmparatorluğu'nun iç ve dış politikalarını yeniden gözden geçirmesine yol açtı. Doğuda Safevilerle girilen on üç yıllık uzun bir savaştan sonra yapılan Ferhad Paşa Barışı'nın (1590) ardından batıda yeni bir mücadele alanı daha açıldı. 1591 yılında Bosna hududundaki karşılıklı çatışmalarla başlayan mücadeleler, iki sene sonra Sinan Paşa'nın da onayıyla resmi bir genel savaşa dönüştü.¹ Osmanlı tarihinde dönüm noktası olan *Uzun Savaşlar* yahut *On beş Yıl Savaşları* olarak anılan bu süreç, 1591 yılında Bosna valisi Telli Hasan Paşa'nın Habsburg sınırlarını güçlendirmeye çalışan Habsburglu kumandanlar ile arasında başlayan karşılıklı çatışmalar sonucu ortaya çıktı.² Bu dönemde Eflâk Voyvodası Kötü Alexandru tarafından halka yüklenen ağır vergiler, kendisine yönelik bir boyar komplosuna yol açtı. Boyarlar, Kötü Alexandru'yu İstanbul'a şikâyet etseler de hiçbir şey değişmedi. Hatta onu şikâyet eden boyarların kimisi yakalanırken kimisi de voyvoda tarafından öldürüldü. Komplocular arasında olduğu düşünülen Mihail de kendisine yönelik yakalanma kararının ardından çareyi Erdel'e sığınmakta buldu. Özellikle böylesine karmaşık bir dönemde ortaya çıkan Ban Mihail, Eflâk'taki memnuniyetsizliği kendi lehine kullanmasını bildi.³

Kötü Alexandru İstanbul nezdinde bulunduğu girişimlerde, Ban Mihail'in birkaç yük akçeyi (100-200.000 akçe) yanında götürdüğü iddiasıyla onun yakalanmasını istedi. Diğer yandan Mihail'i yakalaması gereken Store

¹ Feridun Emecen "Uzun Savaşların Başlaması (1592-1606) ve Zitvatorok Anlaşması: Dönemin Çağdaş Osmanlı Kaynaklarının Değerlendirilmesi", *Osmanlı Klasik Çağında Savaş*, Timaş Yay., İstanbul 2011, s. 279.

² Maria Ivanics-Ress, "Osmanlı-Habsburg Savaşlarında Kırım Tatarlarının Rolü (1593-1606)", *Osmanlı*, C. I, Ankara 1999, s. 456.

³ Constantin Giurescu, *Istoria Românilor (Dela Mircea Cel Bătrân și Alexandru Cel Bun Până La Mihai Viteazul)*, Vol. II-Partea Întâi, Fundație Pentru Literatură și Artă Regele Carol II, București 1943, s. 260.

Buzescu ve Radu Florescu gibi birçok boyar, yapılan taahhütler sonrası Kötü Alexandru tarafına geçti.⁴ Bu şekilde Erdel'de bulunan Erdel politikacısı Baltazar Bathory nezaretinde ve Erdel Prensi Sigismund'un yanında iki hafta saklanan Ban Mihail⁵, Eflâk'ta şartlar uygun hale geldiğinde voyvodalık makamını almak üzere İstanbul'a gitti. Bu esnada Osmanlı merkezi ile arası iyi olan Sigismund Bathory, Mihail'in voyvoda seçilmesine dair Sinan Paşa'ya ve İstanbul'da bulunan İngiliz Elçisi Edward Barton'a ricada bulundu.⁶ Her ne kadar E. Barton, Mihail'in voyvodalığa seçilmesinde etkin rol oynamasa da onun sarayda iyi ağırlanmasında büyük pay sahibi oldu.⁷ Mihail, Mayıs 1593 tarihinde voyvodalık makamı için İstanbul'a geldiğinde, burada eş zamanlı olarak kendisini destekleyen boyar grubuyla karşılaştı. Boyarlar, 30 Mayıs/9 Haziran 1593 tarihinde Divân-ı Hümâyûn'a sundukları arzda, Kötü Alexandru'nun zulmüne takat getiremediklerine ve baskıların artık dayanılmaz olduğuna vurgu yaparak zalim voyvodanın görevden alınmasına dair ricada bulundular.⁸ Kara Çelebizâde'nin de ifade ettiği gibi Osmanlı devlet erkânı, Alexandru'nun artık istenmediğini gördüklerinden Eflâk'a yeni bir voyvoda atamanın gerekli olduğuna kanaat getirmişlerdi.⁹ Mihail ise voyvodalık makamını elde etmek için bir âdet haline gelen pîşkeşi hazırladı. Sinan Paşa ve diğer devlet erkânına 100.000 altını pîşkeş olarak vererek yerini garanti altına almaya çalıştı.¹⁰ Mihail'in voyvodalık makamına gelişine kadar harcadığı paraların bir kısmı kuzeni Andronic Cantacuzino tarafından karşılandı. Bununla birlikte İstanbul'da kaldığı süre zarfında harcadığı 7.000 yük akçeyi (700.000.000 akçe) karşılayabilmek için İstanbul'da bulunan Rum, Yahudi ve Türk tüccarlardan borç para almak durumunda kaldı. Daha sonra bu meblağı ödeyeceğine dair onlara teminat verdi.¹¹

Nihayetinde Osmanlı devlet erkânı, Eflâk'ta süregelen huzuru bozduğu ve Bükreş'te bulunan yeniçeri taifesinden bazılarını öldürdüğü gerekçesiyle Ağustos 1593 tarihinde Alexandru'nun görevden alınmasına karar verdi.¹² Hatta 2 Eylül 1593 tarihinde Erdel Voyvodalığı bilgilendirilerek sabık voyvodanın Habsburg ya da Macar illerine kaçma olasılığına karşı onu yakalayıp sadakati gereği İstanbul'a göndermesi talep edildi.¹³ Kötü Alexandru'nun görevden alınması üzerine Eflâk'ta söz sahibi olan Oltenyalı (Küçük Eflâk) boyarların ve İstanbul'daki zengin Rum tüccarlarının desteğiyle Eflâk tahtına aday gösterilen Mihail, kısa bir süre içinde sultan tarafından Eflâk'a voyvoda olarak atandı.¹⁴ İstanbul'da iken voyvodalık âlâmetinin bir göstergesi olan kaftanı giyerek buradan görkemli bir merasimle Eflâk'a uğurlandı.¹⁵ Mihail, voyvodalık makamına geldiğinde Osmanlı Devleti'nin Habsburglara karşı mücadelesine sahası olan Macaristan'daki Türk ordularına yiyecek ve mühimmat göndermekle yükümlü tutuldu.¹⁶ Bir müddet sonra haraçgüzarı bulunduğu Osmanlı Devleti'nin ekonomik ve politik kısılcısından kurtulmak niyetiyle Avrupa'da Papa VIII. Clement'in teşvikleriyle oluşturulan "*Kutsal Birliğe*" (Rum. Liga Sfântă) katılmak istedi.¹⁷ Bu amaç doğrultusunda Habsburg İmparatoru II. Rudolf'a gönderdiği mesajda, düşmanın Hristiyan âlemi karşısında daha fazla güçlenmemesi adına onlara askeri destek vermediğini belirterek, Kutsal Birliğe katılmaya dair iyi niyetini gösterdiğini ifade etti.¹⁸ Osmanlı Devleti'ne karşı girişilecek isyana dair boyarlarla henüz ittifak sağlayamayan Mihail'in gizli bir elçisi olarak gelen Radu Buzescu, burada Habsburg Elçisi (Emisarul İmperial) Marini ile karşılaştı. Ona buraya geliş amacını ve II. Rudolf'un Mihail'e gönderdiği mektupları gösterdi. Bunun üzerine Marini voyvodanın sadakatinden emin olmak için bizzat Eflâk'a gelip onu ziyaret edeceğini söyledi. Bu esnada Radu Buzescu, Erdel Prensi Sigismund Bathory ile bir anlaşma yaptı. Bu anlaşmaya göre Eflâk Voyvodası Mihail, Boğdan ve Erdel voyvodaları ile birlikte kılıçlarını

⁴ Constantin Rezachevici, *Cronologia Critică A Domnilor Din Țara Românească și Moldova (1334-1881)*, Vol. I (Secolele XIV-XVI), Editura Enciclopedică, București 2001, s. 322.

⁵ Eflâk Voyvodalığı'na değin çeşitli görevlerde bulunan Mihail, yönetici sınıfına dair ilk görevine Mehedinti bölgesinin küçük banı (bănișor) unvanıyla başladı. Daha sonra Büyük Stolnik, Büyük Postelnik, Büyük Ağa ve en nihayetinde Eflâk'ta önemli bir makam olan Craiova Banlığına yükseldi. Bkz. Șt. Ștefănescu, "Războiul Cel Lung (1593-1606) și Resurecția Românească", *Istoria Românilor*, Vol. IV, Editura Enciclopedică, București 2001, s. 597.

⁶ Ioachim Crăciun, *Cronicarul Szamosközy și Însemnările lui Privitoare la Români 1566-1608*, Cluj 1928, s. 99-100.

⁷ Ludovic Demeny ve Paul Cernovodeanu, *Relațiile Politice Ale Anglie cu Moldova, Țara Românească și Transilvania în secolele XVI-XVIII*, București 1974, s. 30.

⁸ Rezachevici, *age*, s. 323.

⁹ Karaçelebizâde Abdülaziz Efendi, *Ravzatü'l Ebrâr*, Bulak Matbaası, Kahire 1832, s. 475.

¹⁰ Crăciun, *Cronicarul Szamosközy*, s. 99.

¹¹ Rezachevici, *age*, s. 323.

¹² Yusuf Heper, *Osmanlı Devleti ve Eflâk-Boğdan İlişkileri (1574-1634)*, Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Uşak 2020, s. 179.

¹³ BOA, *A.İDVN. MHM. d*, nr. 71, s. 381, h. 711.

¹⁴ Mihai Maxim, "Michael Brave's Appointment and Investiture-September 2nd/2th, 1593 in Two Unpublished Official Turkish Documents", *L'Empire Ottoman Au Nord Du Danube*, s. 165; *Istoria Medie a României, Partea Întii (sec. Al X-lea sfirșitul se. Al XVI-lea)*, (Autorii: Ștefan Pascu, Ion Ioanășcu vd.), Editura și Didactică și Pedagogică, București 1966, s. 339.

¹⁵ Crăciun, *Cronicarul Szamosközy*, s. 100; Dan Simonescu, "Cronica Lui Baltasar Walther Despre Mihai Viteazul în Raport cu Cronicile Interne Contemporane, în *Studii și Materiale de Istorie Medie*, Vol. III, (1959), s. 62.

¹⁶ Bu hususta Eflâk Voyvodası'na gönderilen hükümde aynen şu ifadelerle yer verilmiştir: Hâliyâ-i vezir-i Âzam'ım olan düstr-u ekrem'ül ilâ âhîrihi serdar Sinan Paşa *edâma'llâhü te'âlâ iclâlehü* tarafından eğer harac ve eğer bârgir ve eğer sâir mühimmatı sefere müteallik her ne makule ahkâm-ı şerife vârid olursa asla bir an te'hîr ve terâhi itmeyüb mazmûnuyla amel ve sa'atiyle icrasında ihtimâm itmegi emr idüb buyurdum ki (...) bkz. BOA, *A.İDVN. MHM. d*, nr. 72, s. 362, h. 703.

¹⁷ Giurescu, *age*, s. 261-262; Șt. Ștefănescu, "Războiul Cel Lung (1593-1606)", s. 596.

¹⁸ *Mihai Viteazul în Conștiința Europeană: Documente Externe*, Vol. I, Editura Academiei R.P.S., București 1982, s. 616.

OSMANLI-RUMEN KAYNAKLARI PERSPEKTİFİNDEN FERHAD PAŞA’NIN EFLÂK SEFERİNE TAYİNİ VE YAPILAN ASKERİ HAZIRLIKLAR (1595)

Habsburgların ezeli düşmanı olan Osmanlı Devleti’ne karşı kaldıracaktı.¹⁹ Osmanlı Devleti’nin böylesine karmaşık ve zor bir döneminde isyana kalkışan Eflâk-Boğdan ve Erdel voyvodalarının itaatsizliklerinin İstanbul’da bir şaşkınlık yaratacağına şüphe yoktur. Bu fikir çerçevesinde çalışma örneği olarak seçilen konu, Eflâk Voyvodası Mihail üzerine 1595 yılında gerçekleştirilen askerî seferin hazırlıklarını içermektedir. Söz konusu çalışma, “*Osmanlı Devleti ve Eflak-Boğdan İlişkileri (1574-1634)*” adlı tezde çok kısa şekilde anlatılmış olmakla birlikte 2019 yılı sonunda yeni tasnife açılan 934.1 numaralı Mühimme Defteri’nde bulunan önemli belgeler ve bu seferde temin edilen malzemelerin listesini sunan Maliyeden Müdevver kataloğunda tespit edilen belgelerin çevirisiyle birlikte seferin amaç ve kapsamına dair daha anlaşılır ve detaylı bir çalışma ortaya konulmuştur. Bu yönüyle çalışma, Cumhurbaşkanlığı Osmanlı Arşivlerinde bulunan Mühimme (A. {DVNS. MHM. d.}, Kamil Kepeci (KK.d.) 1872²⁰ ve Maliyeden Müdevver defterlerinde (MAD.d.) yer alan belgeler ile çağdaş kroniklere yansıyan bilgiler ve batılı müelliflerin eserlerinden oluşan kaynakların sunduğu veriler çerçevesinde çok yönlü şekilde ele alınacaktır.

1. Eflâk İsyanı’nın (13 Kasım 1594) Tahlili

1594 yılının hemen başlarında Erdel Prensi Sigismund Bathory, uzun uğraşlar sonucu Habsburg İmparatoru II. Rudolf ile bir ittifak anlaşması gerçekleştirdi. Daha sonra bu anlaşmaya Boğdan Voyvodalığı’nı dahil etti. Böylelikle Erdel Prensiği, Habsburgların müttefiki olmayı ve gerektiğinde onlarla askeri işbirliği yapmaya hazır olduğunu kabul etti. Osmanlı Devleti’ne karşı komşu prensliklerde yapılan hazırlıklar, Kutsal İttifak’a katılma arzusunda bulunan Mihail’i çekmeye yetti. Daha Eflâk’a gelecek teklifleri bile beklemeden Erdel ve Boğdan voyvodalarına elçiler gönderip, onlara ortak düşmanları olan Osmanlı Devleti’ne karşı girişilecek saldırılarda birlikte hareket etmeyi önerdi ve nihayetinde üç Rumen prensliği arasında tam mutabakat sağlandı. İmparator II. Rudolf tarafından da onaylanan bu birliktelik, Erdel Prensiği’nin emri altında bulunan askerleri Bükreş’e gönderme sözüyle daha da pekişti.²¹ Bu noktada S. Bathory, Erdel’de savaşçı özellikleriyle öne çıkan 4.000 kadar seçkin Sekel birliğini 45 topla birlikte Mihai Horváth ve Thury Ferenc önderliğinde Eflâk’a gönderdi.²²

Bu sıralarda Mihail İstanbul’da iken borç para aldığı kişi ve kurumların baskısına maruz kalmaktaydı. Hatta bu hususta padişaha birçok şikâyet ulaşmaktaydı. Bu şikâyetlerden birinde Dergâh-ı Muallâ müteferrikalarından Pîrî, defalarca Mihail’e adam gönderdiği halde alacaklarını alamadığından yakınmaktaydı.²³ Diğerinde ise Hâce-i Sultanî Saadetin Efendi’nin vakıflarından borç olarak alınan akçelere boyarların kefil olduğu halde zamanında ödenmediğinden bahsedilmekteydi.²⁴ Osmanlı idaresi, borçların ödenmesi konusunda Eflâk’ı defalarca uyarmasına karşın, Mihail bunları ödeyecek gücü olmadığından sürekli erteliyordu. Hakikaten de ekonomik yükümlülükler altında ezilen Eflâk reayası, fazladan yüklenen mali yükü taşıyacak durumda değildi.²⁵ Mihail, bunun yerine kendisinden alacağı olan herkesi Bükreş’teki konağına davet ederek, bu sorunu kökten halletmek istedi. Mihail’in daveti üzerine tüm alacaklılar Bükreş’teki konağa toplanmışken, önce borçları hesaplamaya koyuldu. Daha sonra orada bulunan toplar kalabalığın üzerine çevrilerek, konak ateşe verildi. Bu kanlı hesaplaşmanın sonunda Mihail voyvoda, 13 Kasım 1594 tarihinde komşu voyvodalarla eş zamanlı olarak isyan hareketini başlattı.²⁶ Eflâk’ta gelişen olaylara bağlı olarak Boğdan Voyvodası Aron, Macaristan’dan getirdiği askerleri Tuna yalılarında bulunan Bender, İsmail, Kili ve Akkirman kalelerine göndererek bu yerleri geri almaya çalıştı.²⁷ Erdel Voyvodası Sigismund Bathory ise Banat’ta bulunan Osmanlı garnizonlarını kendisine hedef seçti. Banat’ta bulunan Gheorghe Palatici aracılığı ile Osmanlı himayesinde bulunan Sırp, Rumen ve Bulgar azınlıkları kışkırtarak, Erdel-Temeşvar sınırında bir hayli hareketlenmelere sebep oldu. Sayıları gittikçe artan isyancı gruplar, Erdel sınırı üzerinde bulunan Osmanlı kalelerine yardım sağlayan konvoylara büyük zarar vererek bu isyanı başlattılar.²⁸ Eflâk Voyvodası Mihail, Tuna’nın kuzeyinde bu şekilde cereyan eden isyanlara paralel olarak Eflâk ordusunu Yergöğü Kalesi’ne yönlendirdi.

¹⁹ Nicolae Iorga, *Istoria Lui Mihai Viteazul*, Editura Militară, Bucureşti 1968, s. 128-129.

²⁰ Söz konusu defterin kapağında 5 Zilkade 1001 ila 27 Rebiyülevvel 1002 (3 Ağustos 1593-21 Aralık 1593) tarihleri verilmiş ve devamında Ferhad Paşa’nın kaymakamlığı ve sadrazamlığı esnasında Eflâk Seferi’ne gidince yazılan “*suret-i rużname-i humâyun*” ibaresi yazılmıştır. Nitekim Ferhad Paşa’nın padişah tarafından 12 Ramazan 1003 (21 Mayıs 1595) tarihinde Eflâk Seferi’ne tayin edildiği göz önüne alınırsa defterde tutulan H. 1001 ve 1002 (1593) tarihleri düşündürücüdür. Bu sebeple bu defter çalışmaya dahil edilmemiştir.

²¹ Giurescu, *age*, s. 262-263.

²² Ludovic Demeny, “Secui şi Campania de Eliberare a Țării Româneşti din 1595”, *Revista de Istorie*, Nr. 4, Tom. 28, 1975, s. 498-499; Sekellerin Orta Çağ’da askeri faaliyetleriyle ilgili daha detaylı bilgi için bkz. Pınar Yiğit Türker, “Orta Çağ Macar Krallığı’nda Sekellerin Askerî Faaliyeti ve Osmanlı-Macar Mücadelesindeki Konumu”, *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, S. 56 (2022), ss. 157-177.

²³ BOA, A. {DVN. MHM. d, nr. 72, s. 50, h. 89.

²⁴ BOA, A. {DVN. MHM. d, nr. 72, s. 175, h. 332.

²⁵ Irina Cristina, “The Ottoman Expedition from 1595 and its Effects on Wallachia’s Inhabitants”, *Annales d’Universite Valahia Targovişte, Section d’Archeologie et d’Histoire*, Tome IV-V, (2002-2003), s. 147.

²⁶ Giurescu, *age*, s. 263.

²⁷ Gheorghe Cantacuzino, Mihai Maxim vd., *Istoria Militară A Poporului Român, Epoca De Glorie A Oastei Celei Mari. A Doua Jumătate A Secolului Al XIV-lea-Prima Jumătate A Secolului Al XVI-lea*, Editura Militară, Bucureşti 1987, Vol: III, s. 143.

²⁸ Yusuf Heper, “Uzun Savaşlar Döneminden Bir Kesit: Erdel’in Temeşvar’ı Geri Alma Teşebbüsleri (1596-97)”, *Karadeniz İncelemeleri Dergisi*, S. 30, 2021, s. 435.

Osmanlı kroniklerinde, Bükreş'te başlayan isyanların nedeni Mihail'e baskı yapan alacaklıların onun konağını basması ve Eflâk güçlerinin karşı saldırıları sonucu meydana gelen olaylara bağlanır. Kroniklerde, bu temelde ele alınan isyanlar Osmanlı müelliflerinin anlatılarına göre farklı bakış açıları sunmaktadır. Bunlardan Peçevi, Mihail'in isyanına değin gelişen olay örgüsünü Yergöğü kadı naibi Alican Efendi'nin anlattıklarına dayanarak yazmaktadır. Peçevi'nin yazdığına göre; aralarında yeniçerilerin de bulunduğu alacaklı grubu, borçların ödenmesi için her gün Mihail'e baskı yapmaktadır. Hatta taşkınlık derecesine kadar varan bu alacaklılar, Mihail'in konağını taşıyıp ateşe verdikleri gibi burada bulunan adamlarına kötü muamele yaparak konakta buldukları giysi vs. ne varsa almaktaydılar. Bu olaylara daha fazla dayanamayan Mihail bunu bahane edip yeniçerilerin de aralarında bulunduğu alacaklıları oracıkta katletmiş ve yönünü Tuna yalılarına çevirmiştir.²⁹ Peçevi'den esinlenerek bu olayı kaleme aldığı anlaşılın Nâima ve Kâtip Çelebi de benzer detaylara yer vermektedirler.³⁰ Gelibolulu Âli, bu olayın gerçekleştirdiği yeri Boğdan ile karıştırmakla birlikte isyanın temelinde borç hadisesi olduğu gerçeğini kabul etmektedir.³¹ Keza aynı şekilde Karaçelebizâde ve Hasanbeyzâde tarihlerinde Eflâk isyanı aynı sebeplere bağlanmaktadır.³² Söz konusu müelliflerden farklı bir bakış açısı sunan Selânikî ise, bu detaylara girmeden sadece Mihail'in yeniçeri ve solak gibi kişilerden yüksek miktarda borçlar aldığı ve alacaklılarını talep etmeye gelenlere karşı girişilen mücadeleyi ve bunun isyana dönüşümünü belirtmekle yetinir.³³ Son olarak Topçular Kâtibi, seferin Mihail'den intikam amacı güttüğüne ve isyan bastırıldıktan sonra Erdel ve Nemeçe vilayetlerine kolaylıkla akın edilebileceğini ifade ederek, diğer kaynaklara nazaran seferin hedeflerini izah eder.³⁴ Osmanlı müelliflerinin yazdıklarından anlaşıldığı kadarıyla Mihail'in Osmanlı Devleti'ne karşı isyan etmesi onun borç meselesine dayandırılmakla birlikte Eflâk isyanını muhtemel sebebi Osmanlı egemenliğinden kurtulmak olmalıdır. Çünkü Mihail'in Macaristan'da bulunan Veszprém'de Avusturya güçleri ile savaşan Osmanlı ordusuna yardım göndermeme isteği bunu göstermektedir. Ayrıca diğer Romen Prenslüklerinin Osmanlı Devleti'ne karşı olması Mihail'e cesaret vermiş olabilir.

Osmanlı kaynaklarından bağımsız olarak bu hadiseyi ele alan Batılı müellifler ise bu detayların hiçbirine girmemekle beraber Mihail ve adamlarının Erdel Prenslüğü'nin yardımları sayesinde Bükreş'te büyük bir kıyım gerçekleştirdiğine vurgu yaparlar.³⁵ Bükreş'teki olayları Boğdan'da işittiği haberlere dayandırarak yorumlayan İngiliz elçisi T. Wilcox ise Eflâk-Boğdan voyvodalarının haraçgüzarı buldukları Osmanlı Devleti'ne isyan ettiğini ve voyvodalık merkezlerinde bulunan Türk ve Yahudilerin öldürüldüğüne yer vermektedir.³⁶ Son olarak Bükreş'te yapılan katliamlarla ilgili Erdel Prensi S. Bathory, Valentin Prépostvári'ye gönderdiği mesajda yapılan katliamı şu sözlerle ifade etmiştir: *Fâğâraş Kaptanı Mihai Horváth ile Eflâk'a gitmesine izin verdiğim ordular, şu ana dek Bükreş ve Eflâk'ın diğer yerlerinde, ellerine geçirdikleri tüm Türkleri kılıçtan geçirdi. Şimdi Tuna Nehri boyunca her gün ilerlemekteler.*³⁷

Eflâk Voyvodası Mihail, Bükreş'ten sonra zaman kaybetmeden 16 Kasım 1594 tarihinde Eflâk ordusunu Yergöğü Kalesi'ne yönlendirdi. Bir süre Eflâk güçlerince muhasara edilen Yergöğü Kalesi ele geçirilemedi³⁸ Ancak kaleye büyük zararlar verildi.³⁹ Tuna'nın kuzeyinde beklenmedik şekilde gerçekleşen bu isyanlara bir anlam veremeyen Osmanlı yöneticileri, Tuna yalılarında gerçekleşen olaylarla ilgili acilen bilgi alma gereği duymuştur. Nitekim Silistre, Rusçuk, Vidin ve Tuna yalılarında bulunan kâdı ve sancaklara gönderilen emirlerde, Tuna'daki vaziyetlerin ne durumda olduğu ve düşmanın ne şekilde toplandığına dair tafsilatlı bilgi istenmiştir.⁴⁰ Eflâk-Boğdan isyanlarının kesinliği üzerine Mihail ve Aron görevden alınmıştır. Eflâk Voyvodası Mihail yerine

²⁹ İbrahim Peçevi *Tarih*, C.II, Matbaa-i Amire, İstanbul 1866, s. 159-161.

³⁰ Kâtip Çelebi, *Fezleke (1000-1065/1591-1655)*, C. I, haz. Zeynep Aycibin, Çamlıca, İstanbul 2016, s. 60-61; Nâimâ Mustafa Efendi, *Târih-i Nâ'imâ*, C. II, haz. Mehmed İpşirli, Ankara 2007, s. 76-77.

³¹ *Gelibolulu Mustafa Ali ve Kühnü'l-Ahbar'ında II. Selim, III. Murat ve III. Mehmet Devirleri*, C. III, haz. Faris Çerçi, Erciyes Üniversitesi Yay., Kayseri 2000, s. 617-618.

³² Karaçelebizâde, *Ravzatü'l Ebrâr*, s. 476; Hasan Bey-zâde Ahmet Paşa, *Hasan Bey-zâde Târîhi*, Metin ve İndeks (1003-1045/1595-1635), C. III, haz. Şevki Nezihi Aykut, TTK, Ankara 2004, s. 439.

³³ Selânikî Mustafa Efendi, *Tarih-i Selânikî (971-1003/1563-1595)*, C. I, haz. Mehmet İpşirli, TTK, Ankara 1999, s. 409.

³⁴ Topçular Kâtibi, *Târîh*, C. I, s. 56.

³⁵ Richard Knolles, *The Generall Historie of The Turkes*, London, 1603, s. 1052; *Letopiseşul Cantacuzinesc: Istoria Ţării Româneşti (1290-1690)*, (Editiie Critică Întocmită de C. Grecescu şi D. Simonescu), Editura Academiei R.P.R., Bucureşti, 1960, s. 55; Simonescu, "Cronica Lui Baltasar Walther", s. 65; *Literatura Română Veche (1402-1647)* Introducere, ediție îngrijită şi note de G. Mihăilă şi Dan Zamfirescu, Vol II, b.y. Cronica Domniei lui Mihai Viteazul, (Cronica Buzeştilor), s. 87.

³⁶ *Documentes Concerning Rumanian History (1427-1601)*, (Collected From British Archives by E. D. Tappe), London-Paris, 1964, s. 84.

³⁷ Demeny, agm, s. 499.

³⁸ Şt. Ştefănescu, "Războiul Cel Lung (1593-1606)", s. 600.

³⁹ Yergöğü Kalesi dizdarlarının merkeze gönderdikleri bir mektupta Mihail'in kaleye verdiği zararlara dikkat çekilmektedirler. Mihail ve adamlarının muhasara altında tuttuğu Yergöğü Kalesi'ni ateşe vermelerinden bahisle kalenin yıkılmaya yüz tuttuğu ayrıca iç kale ile taş su kapı duvarlarının yıkıldığı ve hatta cençilerin konaklayacakları odaların bile tamire muhtaç olduğundan yakınılmıştır. Ancak kale varoşunda bulunan reyanın taş duvarların inşasında istekli olmaması tamir işinin Tuna dizdarlarının üstlenmesine sebebiyet vermiştir. BOA, KK. d, nr. 71, h. 404.

⁴⁰ BOA, A.İDVN. MHM. d, nr. 934.1, s. 17, h. 45-46.

OSMANLI-RUMEN KAYNAKLARI PERSPEKTİFİNDEN FERHAD PAŞA'NIN EFLÂK SEFERİNE TAYİNİ VE YAPILAN ASKERİ HAZIRLIKLAR (1595)

seçilen Boğdan Sasul'u Eflâk'a getirme görevi ise Mustafa Paşa'ya verilmiştir.⁴¹ Yapılan bu hazırlıklardan⁴² sonra 1594-95 kışında doğruca Tuna'ya yönelen Mustafa Paşa, Rusçuk'ta Eflâk kuvvetlerini beklemiştir. Hatıralarında Mustafa Paşa ile yapılan mücadelelere değinen Mihail, Rusçuk'ta onu pusuya düşürüp bu savaşta Mustafa Paşa da dahil birçok kişiyi öldürdüğünü ve geride kalan top vs. mühimmatı alarak Rusçuk'u ateşe verdiğini ifade etmektedir.⁴³ Bu olayın akabinde Eflâk orduları, Tuna'daki otorite boşluğundan da istifadeyle, sırasıyla Floci (10 Aralık 1594), Hârşova (1 Ocak 1595) ve Silistre'yi (8 Ocak 1595) yağmaladılar. Öte yandan Niğbolu, Boğazköy (Rum. Cernovodâ), Tutrakan da bu yağmalardan nasibini aldı. Osmanlıların Tuna üzerinde bulunan ticaret ve liman kenti İbrail (Rum. Brâila), Mart 1595'te Eflâk güçlerinin eline geçti. Böylece Mihail voyvoda, Eflâk'ın Tuna'daki yeni kontrol merkezi olan İbrail sayesinde Tuna Nehri'nden Karadeniz'e uzanan ticaret ve mühimmat akışını kontrol eder duruma geldi.⁴⁴ Özellikle Mihail'in İbrail'i elinde bulundurması, Osmanlı donanmasının Tuna Nehri yoluyla Silistre ve Rusçuk'a geçişini zorlaştırdığı görülecektir.

Harita I: Mihail'in 1594-96 Yılları Arasında Tuna Yalılarında Verdiği Baskınları Gösterir⁴⁵

2. Ferhad Paşa'nın Eflâk Serdarlığına Tayini

1594-95 yılı kışında Eflâk-Boğdan ordularının Osmanlı Devleti'ne karşı gerçekleştirdiği ani saldırılar saray ve çevresinde büyük bir şaşkınlığa neden olduğundan artık isyancılara yönelik daha organize askeri seferler yapılması icap etmişti.⁴⁶ Peçevi'ye göre Mihail'in kışın buz tutan Tuna Nehri'ni geçerek Rusçuk ve civarını yağmalayıp, ahaliyi katletmesi III. Mehmed'i çileden çıkarmaya yetmişti.⁴⁷ Nitekim 2 Receb 1003 (13 Mart 1595) tarihinde Tuna yalılarında gelen arızlar, Mihail'in buralarda yaptığı yağma ve katliamlardan sonra Eflâk'a geri çekildiğinden bahsetmekteydi. Padişah, Eflâk'tan gelecek olası saldırılara karşı şimdilik teyakkuza olunmasını istiyordu.⁴⁸ Bu noktada Eflâk-Boğdan'dan yapılan saldırıların artması ve Tuna yalılarında güvenliğin tehlikeye düşmesi Osmanlı devlet adamlarını bir karar almaya itmişti. Özellikle baharda Batı'ya yönelik yapılacak seferin hangi tarafa yapılması konusunda yaşanan tartışmaları aktaran Selaniki, Ferhad Paşa'nın bu seferin yönünü tayin etmeye yönelik bir toplantı gerçekleştirdiğini belirtmektedir. Yapılan toplantıda İbrahim ve Mehmed Paşa'nın da bulunduğu devlet erkânı, Budin'de bulunan düşman üzerine gidilmesi gerektiğini savunurken Halil Paşa ise Eflâk-

⁴¹ *Istoria Medie a României*, s. 341; Giurescu, *age*, s. 263.

⁴² Mustafa Paşa'nın yaptığı Eflâk Seferi için yaptığı hazırlıklara dair çağdaş kaynaklarda herhangi bir bilgi bulunmazken Maliyeden Müdevver Defterinde yer alan bir belgede satın alınan malzemelerin detayları yer alırken bunun için toplamda 13.650 kuruş masraf yapıldığı belirtilmektedir. Kiralanan hizmet grupları için 19.580 kuruş ücret ödenmiştir. Bkz. *BOA, MAD.d*, 383, s. 87. Detaylar için ayrıca bkz. Tablo I ve II.

⁴³ *Documente Străine Despre Români*, (Culegere de Documente întocmită de Manole Neagoe, Ioana Burlacu vd.), Direcția Generală a Arhivelor Statului din R.S.R., București 1979, s. 92.

⁴⁴ Sergiu Columbeanu, "Acțiunile Navale Ale Lui Mihai Viteazul Pentru Stăpînirea Dunării", *Revista de Istorie*, Tom. 28, Nr. 4, (1975), s. 486.

⁴⁵ *Istoria Militară A Poporului Român*, C. III, s. 145.

⁴⁶ Cirstina, *agm*, s. 147

⁴⁷ Peçevi, *Tarih*, C. II, s. 164-165.

⁴⁸ *BOA, A.İDVN. MHM. d*, nr. 934.1, s. 20, h. 49.

Boğdan küffarı üzerine sefer düzenlenmesine yönelik görüşünü bildirir. Ferhad Paşa tarafından da kabul gören bu son fikir üzerine baharda Eflâk-Boğdan'a sefer düzenlenmesine karar verilir.⁴⁹ Bu toplantıdan çıkan kararı onaylayan sultan III. Mehmed:

“... Haraçgüzârım olan Eflâk-Boğdan voyvodaları cibilletlerinde mezkûr olan hiyânetleri muktezâsınca hiyânet u isyan ve tuğyan üzere olmağla memâlik-i mahrusamdan ba'zı mahallere zarar u gezend iriüşdürdüklerinden ma'ada ba'zı ka'laları dahi alub bi'l-fül a'zm-i fiten u fesad üzere oldukları ecilden me'la'in-i haserenin bi-'avnullahi'l-meliki'l mu'in haklarından gelmek için bu bu sal-i ferhunde-fal serdâr-ı zafer şî'arım Eflâk ve Boğdan üzerine sefer itmek bâbında hatt-ı humâyunum sa'âdet-i makrumumla fermân-ı âlişânım sâdır olmuştur...”

şeklindeki bir emirle bölgeye sefer düzenlenmesine karar verdi. Sultan III. Mehmed, Mihail'e karşı yürütülecek sefer için 12 Ramazan 1003 (21 Mayıs 1595) tarihinde Ferhad Paşa'yı Osmanlı ordusuna serdar tayin etti.⁵⁰ Öte yandan Divân-ı Humâyûn'da yapılan uzun tartışmalar sonucu Eflâk-Boğdan voyvodalarının beylerbeyliğe dönüştürülmesine hüküm verildi.⁵¹ İstanbul'da alınan bu karardan sonra sıra Ferhad Paşa'nın Eflâk'a yönelik gerçekleştireceği seferin hazırlıklarına gelmişti.

3. Eflâk Seferi İçin Yapılan Askeri Hazırlıklar

Yapılan bu hazırlıklarla ilgili olarak Batılı kaynaklar daha çok Mihail'in Eflâk'taki diplomasi trafiğini göz önünde tutarken dönemin Osmanlı müellifleri bu hazırlıklara dair önemli detaylara yer vermektedirler. İstanbul'da gerçekleştirilen hazırlıklara değinen Hasan Beyzâde, Ferhad Paşa ve maiyetinin sefer için gerekli olan mühimmat ve teçhizatın tedarikiyle meşgul olduğunu ve etrafta olan beylerbeylerine sefere katılmaları için gerekli emirlerin yazıldığını belirtir.⁵² Kâtib Çelebi ve Naimâ ise büyük bir alayla Davutpaşa'ya gelen Ferhad Paşa'nın emrine verilen on bin nefer yeniçeriden ve Tuna yoluyla Rusçuk'a gönderilen top ve mühimmat yüklü donanmadan söz ederler.⁵³ Özellikle Ferhad Paşa'nın sefer öncesi satın aldığı savaş malzemeleri ile ilgili olarak Maliyeden Müdevver Defteri'nde geniş bir liste bulunmaktadır. Bu listede tüfek yapımında kullanılacak olan namlu, barut yuvası, çubuğu, tüfek ve barut sandığı vs. gibi aletlerin sayısı ve kıymeti yer almaktadır. Öte yandan ordu ikmalinde kullanılmak üzere su kabı, su tulumu, su çanağı, barut kesesi, kürek kabzası, araba taban ve halkaları gibi çok çeşitli malzemeler listelenmiştir.⁵⁴

Bu bilgileri daha da detaylandıran Topçular Kâtibi Abdülkâdir Efendi, söz edilen bu cephaneye ve mühimmatın develere yüklenerek kara yoluyla Tuna'ya nakledildiğini ve Tophâne-i Âmire'de üretilen dört adet bacaluşka ve sekiz adet kolonburnanın ise Karadeniz'den gemilerle Tuna'ya aktarıldığını yazmaktadır. Topçular Kâtibi, ayrıca Tuna üzerine inşa edilecek köprü için gerekli olan neccâr, demirci, mimar vs. mürettebatın Rusçuk'ta hazır edilmesinden bahsetmekle birlikte⁵⁵, Niğbolu ve Vidin'de bulunan şayka ve tonbaz gemilerin hazır tutulmasına dair gözlemlerini aktarmıştır. Rusçuk ve Yergöğü arasına yapılacak köprüyü olası saldırılara karşı koruma vazifesi de Sokulluzâde Hasan Paşa'ya verilmiştir.⁵⁶

Eflâk'a gidecek olan Sokulluzâde Hasan Paşa'ya asker sağlaması için Rumeli Beylerbeyi görev almıştır. Bu işten sorumlu çavuşlar, Rumeli eyaleti dahilinde bulunan kasaba ve köylerde halka duyurular yaparak, sefer hazırlıkları için yaz-kış aylarının bahane edilmeden vaktinde hazır olunması istenmiştir.⁵⁷ Mühimme hükümleri ve dönemin kaynaklarından anlaşıldığına göre, Sokulluzâde Hasan Paşa'nın buradaki diğer bir görevi de düşman bölgelerine akınlar düzenleyerek, elde edilen esirler sayesinde düşmanın niyet ve hazırlıkları hakkında bilgi almaktı. Nitekim bu hususta başarılı olduğu görülen Sokulluzâde Hasan Paşa ve ona bağlı görev yapan Solnuk

⁴⁹ Selânikî, *Târîh*, C. II, s. 467.

⁵⁰ BOA, *A.İDVN. MHM. d.*, nr. 934.1, s. 86, h. 182. Mehmed b. Mehmed, Mihail'in Tuna Yahılarında gerçekleştirdiği onca katliam ve yağmadan sonra Ferhad Paşa'nın Eflâk Seferi'ne tayin edilmesini “serdârî-i asâkir-i İslâm mûmâ-ileyh Ferhad Paşa'ya tevçih olundu” şeklinde yazar. Bkz. Mehmed b. Mehmed er- Rûmî, *Nühbetü't-Tevârih ve'l Ahbâr*, haz. Abdurrahman Sağırılı, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayımlanmamış Doktora Tezi), İstanbul 2000, s. 445.

⁵¹ Eflâk-Boğdan'ın beylerbeyliğe dönüştürülmesine dair ayrıca bkz. Mihail Maxim, “Voyvodalık Ou Beğlerbeğilik? La Politique Ottomane Envers Les Ptincipatutes Roumanies (Novembre 1594 Fevrier 1596)”, *Romano-Ottomanica, (Essays-Documents From The Turkish Archives)*, Isis Press, İstanbul 2001, s. 163-172

⁵² Hasan Bey-zâde, *Târîh*, s. 442-443.

⁵³ Kâtib Çelebi, *Fezleke*, s. 70; Naimâ, *Târîh*, s. 90.

⁵⁴ BOA, *MAD.d.*, 383, s. 84-85. Söz konusu bu listenin detay ve fiyatlandırması için ayrıca bkz. Tablo III ve IV.

⁵⁵ 26 Ramazan 1003 (4 Haziran 1595) tarihinde Tuna yahılarına yazılan bir hüküm, onun verdiği bilgileri çeşitlendirmektedir. “... Nehr-i Tuna üzerine binâ olunacak köprü için Karînâbâd kazâlarından 30 nefer neccâr, 60 nefer baltacı Silven kazâsından 20 nefer neccâr 40 nefer baltacı, Yanbolu kazâsından 40 nefer neccâr, 80 nefer baltacı, Nevâhi-i Yanbolu kazâsından 10 nefer neccâr, 20 nefer baltacı ihrâc olunmağı emr edüb...” ayrıca bu hükmün devamında Ahyolu'ndan 60, Misivri'den 20 neccâr, Aydos'tan 20 neccâr ve 40 baltacı, Şumnu'dan 60 neccâr ve 120 baltacı, Cuma Pazarı'ndan 20 neccâr ve 40 baltacı, Hazergrad'dan 40 neccâr ve 80 baltacı Rusçuk'tan ise 30 neccâr ve 80 baltacının istendiği görülmektedir. Bkz. BOA, *A.İDVN. MHM. d.*, nr. 934.1, s. 92, h. 192. Ayrıca Ferhad Paşa gündelikçi, ırgad, bıçkıcı, nafakacı gibi hizmet gruplarına kiralama bedeli olarak toplamda 140.037 kuruş ödeme yapmıştır. Özellikle Mustafa Paşa döneminde yapılan kiralama bedelleri ile karşılaştırıldığında Ferhad Paşa döneminde yaklaşık 7 kat fazla bir ödeme yapılmıştır. BOA, *MAD.d.*, 383, s. 86. Detaylar için bkz. Tablo V.

⁵⁶ *Topçular Kâtibi Abdülkadir (Kadri) Efendi Târîhi (Metin ve Tahli)*, C. I, haz. Ziya Yılmaz, TTK, Ankara 2003, s. 56-57.

⁵⁷ BOA, *A.İDVN. MHM. d.*, nr. 934.1, s. 47, s. 105.

OSMANLI-RUMEN KAYNAKLARI PERSPEKTİFİNDEN FERHAD PAŞA'NIN EFLÂK SEFERİNE TAYİNİ VE YAPILAN ASKERİ HAZIRLIKLAR (1595)

Sancak Beyi Osman, Eflâk'ta bir grup isyancı ile yer yer yaptığı mücadelelerde galip gelerek, sultanın övgüsüne mazhar olmuştur.⁵⁸

Dönemin çağdaş kaynaklarının zikrettiği bu hazırlıklar, mühime hükümleri ile birlikte daha da detaylandırılmaktadır. Özellikle Topçular Kâtibi'nin bahsettiği toprakların yapım aşamasında kullanılan çam odunlarının Gelibolu, Lâpseki ve Bergos civarlarından geldiği anlaşılmaktadır. Söz konusu kadılara gönderilen hükümde, bu sancaklarda önceden kesilmiş ne kadar çam odunu varsa, bunları İstanbul'a getirmek için amele ve çekiciler hazırlamasının gerekliliğine vurgu yapılmıştır.⁵⁹ Yine Ferhad Paşa'ya katılması için Kefe sancağında bulunan dergâh-ı muallâ çavuşları, bölük halkı ve nöbetçi olarak bulunan yeniçerilerden başka ne kadar yeniçeri, cebeci ve topçu varsa sefere katılması için yola çıkması emri verildi.⁶⁰

Asker tedarikinin yanı sıra sefere çıkacak askerin mühimmatını karşılamak üzere birtakım önlemler alındığı göze çarpmaktadır. Bilindiği üzere Osmanlıların Batı'ya yönelik seferlerde kullanılmak üzere et, hububat, kereste, yağ, bal gibi tedariklerin büyük çoğunluğu Eflâk-Boğdan'dan yapılmaktaydı. Fakat bu voyvodaların isyancı durumu daha da karmaşık hale getirdi. Hatta W. Baltasar, bu isyanların Osmanlıların Batı'da gerçekleştiği seferleri olumsuz yönde etkilediğini belirterek, Osmanlı ordusunda yaşanan mühimmat sıkıntısına dikkat çekmektedir.⁶¹ Öyle ki bu tür sıkıntıların İstanbul'da görüldüğüne dair mühime hükümlerinin varlığı bunu doğrulamaktadır.⁶² Bu bağlamda Eflâk seferi için gerekli olan mühimmatın Rumeli'de bulunan sancaklardan karşılanması yoluna gidildi. Mora, Avlonya, Karlı-ili, İnebahtı, İlbasan, Delvine ve Yanya sancaklarında bulunan her beş hanenin bir koyun vermesi icap etmiştir.⁶³ Silistre, Vidin ve Çirmen sancaklarında bulunan kadılara gönderilen hükümde, Belgrad'da nüzul zahiresi olarak bulunan erzakın getirilmesi ve sefere çıkacak Ferhad Paşa'nın o civarlara gelmeden hazır edilmesi istenmiştir.⁶⁴ Bununla beraber ordunun ikmalinde büyük öneme sahip binek hayvanlarının yiyeceği olarak kullanılacak 7.698 kg arpanın hazırlanması konusunda Kırkkilise (Kırklareli) kadısı vazife almıştı.⁶⁵

Eflâk seferi için gerekli olan mühimmat, cephane, asker vs. temin edilmesinden sonra Ferhad Paşa için İstanbul'dan Rusçuk'a kadar 28 sefer güzergâhı belirlendi.⁶⁶ Ferhad Paşa'nın Rusçuk'a gelişine değin uğradığı konak ve menzil yerlerine dair Topçular Kâtibi, Osmanlı ordusunun gidiş güzergâhını teferruatla anlatır. Buna göre Ferhad Paşa ve maiyeti, Davud Paşa'daki⁶⁷ istikametinden sonra sırasıyla Halkalı, Benefşe Çayırı, Çatalca Vadisi'ne hareket ederek oradan 23 Mayıs 1595 tarihinde Edirne'ye geldi.⁶⁸ İngiliz elçisi Barton, orduya adam toplamak ve yorulan savaş atlarının dinlenmesi için Ferhad Paşa'nın beş gün burada kaldığına dikkat çeker.⁶⁹ Hatta bu hususta Tekfurdağı, Vize, Kocacık ve Naldöken Yörükleri subaşalarına Ferhad Paşa'nın Balkanları geçip Tuna yalılarına varmadan (12-13 Haziran 1595) bu civarda bulunan askerin serdara yetişmesi hususunda merkezden gerekli ikazlar yapıldığı görülmektedir.⁷⁰

Alınan küçük çaplı tedbirin ardından 27 Mayıs 1595 tarihinde Edirne'den yola çıkan Ferhad Paşa ve maiyeti, Yanbolu'dan geçerek bir süre sonra Karînâbâd sahrasına geldi. Bu esnada Hasan Paşa'nın getirdiği esirlerden Mihail'in Erdel Voyvodalığı'ndan yardım talep etmekte olduğu haberini aldı ve ani baskınlara meydan vermemek için toplar Silistre'ye yakın yerde konumlandırıldı.⁷¹ Ayrıca Silistre ve çevresinin düşman baskınlarından korunması için gönüllü askerlerle birlikte Bervan Bey görevlendirildi.⁷² Osmanlı ordusu Çalı-kavak isimli dağ ve geçitlerden geçerek Matara-Burnu'nda üç gün konakladı. Ferhad Paşa, burada Karadeniz yoluyla getirilen cephane dolu kadirgaları teslim alarak Hazergrad'a (Razgrad) yöneldi.⁷³ Osmanlıların Tuna ötesine yönelik seferlerde Tuna Nehri'ni sadece Rusçuk ve Belgrat'tan Budin ve Estergon'a kadar mesafede kullandıkları için İstanbul'dan yüklenen top, erzak ve mühimmat Karadeniz yoluyla Varna'ya getirildikten sonra Rusçuk veya Belgrat'a çeşitli vasıtalarla getirilmekteydi.⁷⁴ Bu bağlamda Karadeniz yoluyla Varna iskelesine getirilen toprakların Tuna'ya açılarak

⁵⁸ BOA, A.İDVN. MHM. d, nr. 934.1, s. 80, s. 171; Topçular Kâtibi, *Târîh*, C. I, s. 60.

⁵⁹ BOA, A.İDVN. MHM. d, nr. 934.1, s. 32, h. 73.

⁶⁰ BOA, A.İDVN. MHM. d, nr. 934.1, s. 40, s. 90.

⁶¹ Simonescu, "Cronica Lui Baltasar Walther", s. 62.

⁶² BOA, A.İDVN. MHM. d, nr. 934.1, s. 40, s. 90. İstanbul'da yaşanan buğday, arpa ve yağ sıkıntısını gidermek için Kefe sancağında bulunan kadılar görev almıştır. Kefe taraflarına yollanan rençber gemilerine yüklenen mühimmatın İstanbul'a eksiksiz şekilde gönderilmesi beklenmiştir. Bkz. Aynı yer.

⁶³ BOA, A.İDVN. MHM. d, nr. 934.1, s. 81, h. 174.

⁶⁴ BOA, A.İDVN. MHM. d, nr. 934.1, s. 21, h. 50.

⁶⁵ BOA, A.İDVN. MHM. d, nr. 934.1, s. 81, h. 173.

⁶⁶ Selânikî, *Târîh*, C. II, s. 475.

⁶⁷ Hammer'in anlatığına göre, Ferhad Paşa Davud Paşa'da iken gece vakti bazı askerler çadırın önündeki tuğlardan birini yerinden çıkarıp uçundaki altıtopu kırmışlar ve bu vaziyet herkesçe bir uğursuzluk olarak yorumlanmıştır. Bkz. Joseph Von Hammer, *Büyük Osmanlı Tarihi IV*, C. 7, Üçdal Neşriyat, İstanbul 1990, s. 230.

⁶⁸ Topçular Kâtibi, *Târîh*, C. I, s. 59.

⁶⁹ Tappe, *Documents*, s. 82.

⁷⁰ BOA, A.İDVN. MHM. d, nr. 934.1, s. 85, h. 181.

⁷¹ Topçular Kâtibi, *Târîh*, I, s. 62-63.

⁷² BOA, A.İDVN. MHM. d, nr. 934.1, s. 82, h. 175.

⁷³ Topçular Kâtibi, *Târîh*, C. I, s. 63.

⁷⁴ Gabor Agoston, "Çevre ve Sınır Tarihi Çalışmalarının Buluştuğu Yer: Macaristan'daki Osmanlı-Habsburg Sınırı Boyunca Nehirler, Ormanlar, Bataklıklar ve Kaleler", *Osmanlı'da Strateji ve Askerî Güç*, Timaş Yayınları, 3. Baskı, İstanbul 2019, s. 101.

doğruca Rusçuk'a gelmesi gerekirken, Mihail'in İbrail Kalesi'ne koyduğu 300-400 asker yüzünden Osmanlı donanması, bir türlü Tuna yoluyla Rusçuk ve Silistre'ye ulaşamıyordu. Bu noktada Topçu bölükbaşları olan Hıdır ve Hasan'a verilen emirde, Varna'da bekleyen gemilerin yükleri hafifletilerek, içlerine ise asker doldurulup Tuna'nın iki yakasını yoklamaları isteniyordu. Eğer Tuna sahillerinde düşmanın gemilere zarar verme ihtimali yoksa karamürselli⁷⁵ yedeğe alıp doğruca Silistre'ye ve buradan da Rusçuk'a gidilmesi icap ediyordu. Tuna'nın düşman askerleri tarafından ablukaya alındığının gözlenmesi halinde ise, Tuna kenarlarına siper kazılarak buraya topların yerleştirilip karamürsel ve kadırgaların güvenle geçişlerinin teminini sağlandıktan sonra topların kara yoluyla Rusçuk'a gönderilmesi tavsiye ediliyordu.⁷⁶

Osmanlı ordusu Tuna sahillerine yol alırken, Yergöğü ve Rusçuk arasında yapımına başlanacak olan köprüye dair birtakım hazırlıklar Niğbolu'da sürdürülmekteydi. Mühimme hükümlerinden anlaşıldığı kadarıyla köprü yapımı için lazım olan gemiler, Niğbolu tersanesinde yapılmaktaydı.⁷⁷ Bu hususta görevli olan Hazergrad kadısı Müslihiddin'e yazılan hükümde yapılan hazırlıklara dair şu bilgiler istenmişti:

- 1- Şimdiye değin Niğbolu'da yapılmakta olan gemilerin kaç tane tamamlanmıştır?
- 2- Tuna Nehri'ne salınacak kaç gemi kalmıştır?
- 3- Bu gemilerin kerestesi hazır mı? Eğer hazır ise kaç güne tamamlanır?
- 4- Eflâk ordusunun maksatları nedir?

Osmanlı makamlarının asıl endişe duydukları nokta Mihail'in ani bir baskın vererek bu donanmayı yakıp yıkmasıydı. Nitekim Mihail voyvoda hatıratlarında, Osmanlı ordusunun Tuna'daki hazırlıklarını öğrendiğinde, adamlarını İbrail, Cervena, Tutakan ve Niğbolu'ya ani baskınlar yapması için gönderdiğini ifade eder.⁷⁸ Hatta bir süre sonra Niğbolu'nun Mihail tarafından ateşe verildiği görülmektedir. Mihail'e bağlı askerlerin donanmaya zarar verdiklerine dair haberler serdar hazretlerinin kulağına kadar gitmişti. İşte bu durumları göz önünde bulunduran Osmanlı erkânı, Hazergrad kadısı Müslihiddin'in Vidin ve Niğbolu beyleri, sekbanbaşları ile gece-gündüz demeden gemileri muhafaza altında tutmasını ve gerektiğinde ateşli silah kullanabilen asker talep edebileceğini bildirmiştir.⁷⁹ Öte yandan Sekbanbaşı Hüseyin'e gönderilen fermana, elinde bulunan yeniçerilerle birlikte derhal gemileri korumak için Niğbolu'ya varması istenmişti.⁸⁰ Sekbanbaşı'ya bağlı yeniçerilerin barut ihtiyacı da Niğbolu Kalesi'nden karşılanmıştır.⁸¹ Niğbolu'da yapılan bu hazırlıklara ek olarak, sekiz adet kazgan adı verilen geniş ağızlı, kısa namlulu boyuna sahip havan toplarını develere bağlayıp getirmesi istenmişti. Muhtemelen kazganlar, taşıma ve kullanma kolaylığından dolayı talep edilmişti.⁸²

Hemen her askerî sefer yağmurlar, ırmak ve bataklık geçişi için köprü kurma, yolda geciken eyalet askerlerini bekleme gibi sorunlarla doludur.⁸³ Bu bakımdan Mayıs ayının başında sefere çıkan orduya katılmakla görevli eyalet askerlerinin asıl orduya katılmayı bazı problemlere yol açtı. Hatta Ferhad Paşa, daha Hazergrad'da iken, orduya katılması beklenen asker henüz gelmemesi onun bu durumu merkeze şikâyet etmesine yol açmıştı. Onun şikâyetlerine yer veren Gelibolulu Mustafa Ali, Eflâk Seferi esnasında Ferhad Paşa'da bir isteksizlik oluşturduğunu yazar.⁸⁴ Ayrıca Ferhad Paşa, bölgeye geldiğinde hizmete çağırılmış 40.000-50.000 askerden sadece 4.000-5.000 kişi görev yerinde hazır olarak bulunmaktaydı. Bu durumun sebebi Gence olaylarında Ferhad Paşa'ya duyulan öfke ile alakalıydı.⁸⁵ Özellikle tarihçi Hasan Beyzâde eserinde, Ferhad Paşa'nın Rusçuk'a çok yakın olduğu halde ordunun onda birinin bile sefere hazır olmadığını ve bu yüzden Eflâk'ta alınacak mağlubiyetten sorumlu tutulmaması gerektiğine dair merkeze yönelik serzenişine yer verir.⁸⁶ Hatta Ferhad Paşa, asker toplama gayesiyle "kul karındaşı" adı altında acemi askerleri bile orduya yazdırma gereği duymuştur. Acemi askerlerin sefere yazılması devletin yoğun asker ihtiyacını karşılamak için ürettiği yeni bir formüldü. Eflâk Seferi'ne çıkan

⁷⁵ Osmanlı donanmasında kullanılan karamürselli, uzun süreli seferlerde ve kuşatmalarda kullanılmaktaydı. Özellikle donanmanın ikmali için kereste, mühimmat, savaş malzemeleri, halat, kadirge küreği ve yelken gibi malzemelerin taşınmasında bu küçük gemilerden fayda sağlanmıştır. Bkz. Yasemin Nemlioğlu Koca, "Karamürsel Gemisi: Özellikleri ve Kullanımına Yönelik Bazı Tespitler", *Uluslararası Kara Mürsel Alp ve Kocaeli Tarihi Sempozyumu* II, Ed. Haluk Selvi, M. Bilal Çelik vd. Kocaeli Büyükşehir Belediyesi, Kültür ve Sosyal İşler Dairesi Başkanlığı Yayınları No: 35, Kocaeli 2016, s. 290.

⁷⁶ BOA, A.İDVN. MHM. d, nr. 934.1, s. 94, h. 194.

⁷⁷ BOA, A.İDVN. MHM. d, nr. 934.1, s. 89, h. 186.

⁷⁸ *Documente Străine Despre Români*, s. 92. Bu bilgiler Eflâk kroniklerince de doğrulanmaktadır. Bkz. Radu Popescu Vornicul, *Istoriile Domnilor Țării Românești*, (Introducere și Ediție Critică Întocmite de Const. Grecescu), Editura Academiei R.P.R., București, 1963, s. 73.

⁷⁹ BOA, A.İDVN. MHM. d, nr. 934.1, s. 90, h. 188; P. Panaitescu, *Documente Privatoare la Istoria Lui Mihai Viteazul*, Fundația Regală Universitară Carol I, București 1936, s.14

⁸⁰ BOA, A.İDVN. MHM. d, nr. 934.1, s. 88, h. 185.

⁸¹ BOA, A.İDVN. MHM. d, nr. 934.1, s. 91, h. 189.

⁸² BOA, A.İDVN. MHM. d, nr. 934.1, s. 90, h. 187; Salim Aydın, "Osmanlı Silahları, Silah Üretim Merkezleri ve Literatürü Tarihi", *Tarih Okulu*, S. X, Mayıs-Ağustos 2011, s. 14.

⁸³ Kahraman Şakul, *Kamanıçe Kuşatması 1672*, Timaş Yayınları, İstanbul 2021, s. 31.

⁸⁴ *Gelibolulu Mustafa Ali*, C. III, s. 663.

⁸⁵ Rhoads Murphey, *Osmanlı'da Ordu ve Savaş*, çev. Tanju Akad, Homer Kitabevi, İstanbul 2007, s. 164.

⁸⁶ Hasan Bey-zâde, *Tarih*, s. 457. Yine Selânikî, asker tedariki konusundaki sıkıntılardan merkeze iletilmesi üzerine padişahın bu şikâyetleri yerinde incelemek için iki kişiyi görevlendirdiğini yazar. Sözü edilen bu müfettişler (Şebrenk Ağa ve Mataracı Koca Kapıcı), Ferhad Paşa ile birlikte Hazergrad'da ordunun sadece onda birinin mevcut olduğunu görüp padişaha bildirmişlerdir. Bkz. Selânikî, *Tarih*, C. II, s. 480.

OSMANLI-RUMEN KAYNAKLARI PERSPEKTİFİNDEN FERHAD PAŞA'NIN EFLÂK SEFERİNE TAYİNİ VE YAPILAN ASKERİ HAZIRLIKLAR (1595)

Ferhad Paşa'nın söz konusu bu formülü tercih etmesi, orduda yaşanan sıkıntıları göstermesi bakımından oldukça önemli olmuştur.⁸⁷

Nitekim merkezden Rumeli sağ ve sol kolda bulunan sancaklara merkezden gönderilen emirler, ordudaki aksaklıklara dair Osmanlı müelliflerinin görüşlerini doğruladığı gibi sefer zamanında asker tedarikine dair karşılaşılan sorunları göstermesi bakımından önemli olmuştur. Dolayısıyla Ferhad Paşa'nın Rusçuk'a sekiz-dokuz günlük mesafede olduğu halde bu bölgelerden hâlâ Rusçuk'a gelmeyen askerlerin olması merkezi yönetimi kızdırmıştır. Bu işten sorumlu tutulan sancakların kadılarına gönderilen emirde tımarlı sipahiler, müteferrika ve çavuşların harp silahlarını kuşanarak acilen Rusçuk'a gelmeleri isteniyordu. Hatta Rusçuk'taki yoklama esnasında seferde bulunmayanların dirliklerinin ellerinden alınacağına dair tehditler savruluyordu.⁸⁸ Bu sıralarda Mihail, Ferhad Paşa'nın Hazergrad'da ordu tedarikiyle meşgul olduğunun farkındaydı. Ancak Tuna Nehri boyunca düşmanla gece-gündüz savaşmaktan başka elinden bir şey gelmediğinden Leh Hatmanı Ion Potocki aracılığı ile Lehistan'dan yardım talep ediyordu.⁸⁹

Ferhad Paşa ve maiyeti nihayetinde Temmuz 1595'te Hazergrad'dan Rusçuk'a vardılar. Paşa'nın gelmesiyle Niğbolu'dan gemilerle gelen keresteler buraya indirilerek köprü yapımına başlandı. Yaz aylarında Tuna Nehri çekildiği için Rusçuk ve Yergöğü arasında beliren adaya köprüler bağlanıp, mimar ve neccarlar buraya davet edildi. Ferhad Paşa, Rusçuk'a otağını kurduğu sıralarda, Eflâk'tan yakalanıp getirilen askerlerin verdikleri bilgiler sayesinde düşman hakkında bilgi alındı.⁹⁰ Bu bilgileri temel alan Osmanlı müellifleri Eflâk kuvvetlerinin sayısının 70.000'i aştığını kaydetmektedirler.⁹¹ Fakat Erdel'e gelen Eflâk elçisinin verdiği bilgilere bakılırsa, Mihail'in elinde 30.000 Rumen ve 10.000'i aşkın Macar ve bir miktar Kazak askeri vardı.⁹²

Resim I: Osmanlı Ordusunun Tuna Nehri Üzerinde Köprü İnşasına Başlamasını Tasvir Eden Gravür⁹³

Tuna Nehri üzerinde Osmanlı ordusunun köprü yapım çalışmaları devam ederken mühimmat sıkıntısını önlemek için Tuna'nın güneyinde yer alan kadılara görev verilmiştir. Şumnu, Eski Cuma, Rusçuk, Hazergrad, İzladi, İvlaca Tırnovi, Lofça ve Plevne kadılarına gönderilen emirlerde, bu kazalarda bulunan ahaliden koyunu olanlardan on koyun başına bir koyun toplayarak sahipleri veya vekilleri aracılığı ile Rusçuk'a ulaştırması istenmiştir.⁹⁴ Öte yandan Ferhad Paşa'nın Rusçuk'a varmasıyla birlikte Eflâk Voyvodalığı'nın beylerbeyliğe dönüştürülmesine dair somut adımlar atılmaya başlandığı görülmektedir. Bu hususta Divân-ı Hümayûn tarafından hazırlanan plana göre, Eflâk-Boğdan'da inşa edilecek kalelere ulufeli askerler yazılıp, ağaları tayin olunacak ve

⁸⁷ Doğukan Bozkurt, *Serdar Ferhad Paşa'nın Hayatı; Askeri ve Siyasi Faaliyetleri (1566-1595)*, Bahçeşehir Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul 2022, s. 134.

⁸⁸ BOA, A.İDVN. MHM. d, nr. 934.1, s. 93, h. 193.

⁸⁹ Panaitescu, *Documente Privitoare la Istoria Lui Mihai Viteazul*, s. 15.

⁹⁰ Topçular Kâtibi, *Târih*, C. I, s. 64.

⁹¹ Kâtib Çelebi, *Fezleke*, s. 72; Naîmâ, *Târih*, s. 91.

⁹² Iorga, *age*, s. 178-179.

⁹³ Şt. Ştefănescu, "Războiul Cel Lung (1593-1606)", s. 603.

⁹⁴ BOA, A.İDVN. MHM. d, nr. 934.1, s. 95, h. 197.

serdarın gelmesiyle birlikte tam teçhizatlı 2-3 bin asker bu bölgeleri savunmak için yerleştirilecekti.⁹⁵ Özellikle bu kalelere Silistre ve Dobruca bölgesinde bulunan ulufe sahibi askerlerin tayin edilmesi kararlaştırılmıştı.⁹⁶

4. Ferhad Paşa'nın Azli

Ferhad Paşa gerçekleştirdiği tüm bu hazırlıklara rağmen rakipleri tarafından İstanbul'da başlatılan yıpratma faaliyetlerine karşı koyamadı. İstanbul'da Ferhad Paşa'ya karşı oluşan muhalif cephenin merkezinde Sinan Paşa bulunmaktaydı.⁹⁷ Sinan Paşa'nın yanı sıra İbrahim Paşa da bu muhalif cephenin önde gelen isimlerinden biriydi. İbrahim Paşa, sadaret kaymakamlığı göreviyle ikinci vezir konumunda olduğundan merkezde ciddi bir etkiye sahipti. Dönemin Osmanlı müelliflerinin hemen hepsi Ferhad Paşa henüz Rusçuk yolunda iken merkezden asker talebine dair isteklerin İbrahim Paşa tarafından onun aleyhine kullanıldığında hem fikirdirler.⁹⁸ Sadrazamlık bekleyen İbrahim Paşa, onu saf dışı etmek için ordunun lojistiğini yavaşlattığı gibi, padişaha askerinin Ferhad Paşa'dan nefret ettiğini söylemini yayarak onun itibarını azalttı.⁹⁹ Böylece Ferhad Paşa'ya yönelik muhalif cephenin merkezinde olan Sinan Paşa ile bu kararların uygulayıcısı konumunda bulunan İbrahim Paşa'nın başarılı propagandaları sonucu Ferhad Paşa ciddi bir itibar kaybı yaşadı. Bu ikili Eflâk Seferi hazırlıklarının son kritik safhasında seferde *bir lider boşluğu* oluşturarak onun hem cepheye hem de merkezdeki gücünü azalttılar.¹⁰⁰

Merkezde Ferhad Paşa aleyhine oluşan bu koalisyonda Sinan ve İbrahim Paşalar tabii ki de yalnız değillerdi. Bu koalisyonda bulunan isimlerden birisi Cigalazâde Sinan Paşa idi. O, Ferhad Paşa ile düşmanlık derecesine varan bir rekabet içindeydi. Öte yandan Kanijeli Siyavuş Paşa'nın da Ferhad Paşa'nın karşısında konumlandığı görülmektedir. Bu ikili arasındaki rekabet Siyavuş Paşa'nın tekrar sadrazam yapılmak istenmesine yönelik bir söylentiye dayanmaktaydı. Yine Divân-ı Hümâyûn üyelerinden Cerrah Mehmed ve Hadım Hasan Paşalar da Ferhad Paşa aleyhine çalışma yapan bu ekibin arasındaydılar. Son olarak muhalif cephenin ulema kanadında ise Şeyhülislam Bostanzâde Efendi yer almaktaydı.¹⁰¹ Hasan Beyzâde'ye göre Şeyhülislam'ın Ferhad Paşa'ya karşı bu ekipte yer almasının sebebi Sultan III. Murad'ın cenaze namazı esnasında Ayasofya Camiinde gelişen hadiselerdi. Sultanın cenaze namazını kıldırma görevi Hâce-i Sultanî Hoca Saadettin Efendi'ye verildiği halde Şeyhülislam Bostanzâde Efendi bu görevi ifa etmişti. Bu yüzden Şeyhülislam Bostanzâde Efendi, Sinan Paşa'nın bulunduğu muhalif cepheye meyletmişti.¹⁰² İşte sözü edilen bu muhalif ekip, Ferhad Paşa'nın azli konusunda anlaşarak onun aleyhine propaganda yürüttüler. Ferhad Paşa'nın merkezden uzak olmasının avantajıyla Sinan Paşa, İstanbul'da padişahın güvenini kazandı. Sadareten azlinin üzerinden beş ay dahi geçmeden yeniden bu makamı elde etti.¹⁰³

Nihayetinde Ferhad Paşa, ezeli rakibi Sinan Paşa'nın da etkisiyle görevinden azledilerek İstanbul'a sürüldü. Ferhad Paşa'nın azil sebebi hakkında dönemin kaynakları, genel itibarıyla ikili arasındaki rekabetin padişaha farklı şekilde aksedilip Ferhad Paşa'nın merkezde yalnız kaldığını ifade eden bir anlatım tarzına sahiptirler.¹⁰⁴ Ancak Ferhad Paşa'nın azli ile ilgili olarak tarihçi Selanikî, bu olayı diğer müelliflerden farklı yorumlamaktadır. Ona göre, Ferhad Paşa'nın azlini gerektiren şey cepheye yeterince asker buldurulmaması ve Tuna Yalılarında yapılan Eflâk-Boğdan katliamları sırasında kendisinden yardım talep eden feryatçılara yüz çevirmesiydi.¹⁰⁵ Hâlbuki Topkapı Sarayı'nda yer alan bir belge, Ferhad Paşa'nın azli hususunda bu anlatıların dışında farklı bir bilgi sunmaktadır. Buna göre, Sultan III. Murad'ın vefatı sırasında hazineden bir miktar paranın kaybolmuş ve bu olaydan Ferhad Paşa sorumlu tutulmuştur. Ferhad Paşa ise hırsızlık ithamını tümüyle reddetmiş ve olayın aslı için soruşturma dahi talep etmiştir. Bu talebin gerçekleşip gerçekleşmediği henüz anlaşılmasa da söz konusu bu iddianın Ferhad Paşa'yı padişah karşısında karalamak için mi yoksa gerçek bir hadise mi olduğu da ayrı bir soru işaretidir.¹⁰⁶

Ferhad Paşa tüm bu olanlardan habersiz bir şekilde Rusçuk'taki köprü yapımı ile meşgul olduğu sıralarda Kapıcılar Kethüdası Ahmet'e seksen adamıyla Rusçuk'a gidip onu yakalaması emri verildi. Ancak Kapıcılar Kethüdası Ahmet Ağa, ordunun köprü yapımı ile bu denli meşgul olduğu esnada askerler arasında kargaşa

⁹⁵ BOA, A.İDVN. MHM. d, nr. 934.1, s. 77, h. 163.

⁹⁶ BOA, A.İDVN. MHM. d, nr. 934.1, s. 89, h. 186.

⁹⁷ Bkz. Naîmâ, *Târih*, C. I, s. 92.

⁹⁸ Naîmâ, *Târih*, C. I, s. 90; Kâtib Çelebi, *Fezleke*, C. I, s. 70; Hasan Bey-zâde, *Târih*, s. 457; Peçevi, *Tarih*, C. II, s. 168.

⁹⁹ Mustafa Alkan, "Osmanlı Devleti'nde Akıncı Ocağı'nın Sonu", *Gazi Akademik Bakış*, S.13/7, (Kış 2013), s. 113.

¹⁰⁰ Murphey, *age*, s. 164.

¹⁰¹ Bozkurt, *agt*, s. 135-136.

¹⁰² Hasan Bey-zâde, *Târih*, s. 431-433.

¹⁰³ Peçevi, *Tarih*, C. II, s. 168-169.

¹⁰⁴ İsmail Hami Danişmend, *İzahlı Osmanlı Tarihi Kronolojisi*, C. III (M. 1574-1703-H. 987-1115), Doğu Kütüphanesi, İstanbul, 2011, s. 201; Naîmâ, *Târih*, C. I, s. 92; Kâtib Çelebi, *Fezleke*, I, s. 72.

¹⁰⁵ Selânikî, *Târih*, C. II, s. 491. Hatta Naîma, Ferhad Paşa'nın Eflâk Voyvodası Mihail ile bile ittifak ettiğine dair Sinan Paşa'nın iftirasına yer verir. Bkz. Naîmâ, *Târih*, C. I, s. 92.

¹⁰⁶ Bozkurt, *agt*, s. 139-140; Muhammed Hüseyin Öztürk, *Sadrazam Ferhad Paşa'nın Hayatı (Ö.1595)*, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara 2021, s. 99.

OSMANLI-RUMEN KAYNAKLARI PERSPEKTİFİNDEN FERHAD PAŞA'NIN EFLÂK SEFERİNE TAYİNİ VE YAPILAN ASKERİ HAZIRLIKLAR (1595)

çıkarması için Ruşçuk'tan yalnızca sadaret mührünü gönderebilmişti .¹⁰⁷ Bu hadiselerden birkaç gün önce haberdar edilen Ferhad Paşa ise sorumluluğu Satırcı Mehmed Paşa'ya bırakarak Ruşçuk'tan kaçmayı başardı.¹⁰⁸ Bu süreci ele alan Hasan Beyzâde ve Topçular Kâtibi onun İstanbul'a dönüşte yaşadığı deneyimler hakkında ilginç bilgiler sunmaktadırlar. Bunlardan Topçular Kâtibi, Ferhad Paşa'yı yakalamak için Kapıcılar Kethüdası ve maiyetinin Balkanlarda atlılarla onu karış karış aradığına değinir. Sonrasında Ferhad Paşa'nın izini kaybettirmek için geçitlere girip sıradan köylü kılığında bölgeden kaçtığını ifade eder.¹⁰⁹ Hasan Beyzâde ise Ferhad Paşa'nın kişisel hazinesini dikkat dağıtmak için ortaya saçtığına ve bu hengâmede kaçtığına vurgu yaparak olayı farklı bir bakış açısıyla değerlendirir.¹¹⁰ Nitekim Ferhad Paşa siyasi gücünü kaybetmesinin bedelini kısa süre sonra hayatıyla ödeyecekti. Kendisini yakalamak isteyen ekipten kurtulan Ferhad Paşa, Litroz'da bulunan çiftliğine ulaşarak burada saklanmaya başlamıştır. Bu esnada valide Safiye Sultan aracılığı ile bağışlanmış, ancak İbrahim Paşa bir yolunu bulup onun katli için padişahın ferman almıştır. Onu yakalamak için görevlendirilen Bostancıbaşı Ferhad, eski sadrazamı çiftliğinden alarak Yedikule zindanlarına hapsedmiştir. Ertesi gün Ferhad Paşa'nın idamını tatbik etmek üzere görevlendirilen Süleyman Ağa, yanındaki cellâtlarla beraber onu boğmuştur.¹¹¹ Ferhad Paşa'nın ölümüne sebep olan iki olayı zikretmek yerinde olacaktır. Bunardan ilki, onun Eflâk Seferi'ne çıktığı vakit kendi yerine sadrazam kaymakamı olarak Damat İbrahim Paşa'yı görevlendirmesiydi. Çünkü Sinan Paşa'nın Ferhad Paşa'yı ortadan kaldırmak için çevresinde oluşturduğu geniş koalisyonun sahadaki en önemli uygulayıcısı İbrahim Paşa olmuştur. İkincisi ise Ferhad Paşa'nın isyan sonrası rakibi Sinan Paşa'nın gözlerine mil çektirmeyip bu işten vazgeçmesi hadisesidir.¹¹²

SONUÇ

XVI. yüzyılın son çeyreğinde Eflâk-Boğdan voyvodalarının haraçgüzarı buldukları Osmanlı Devleti'ne karşı isyanı, bu voyvodalıklara karşı acil önlemler alınmasını gerektirmiştir. Ferhad Paşa'nın serdar tayin edilmesinin ardından bu bölgelerin statüsünün değiştirilmesine karar verilerek doğrudan Osmanlı'ya bağlanması hedeflendi. Osmanlı yöneticilerinin böylesine köklü bir çözüme gitmesinde, buradan mühimmat ve zahire akışını devam ettirmek ve Batı'ya yönelik seferlerde Tatar ordusunun geçişini kolaylaştırmak gibi sebeplerin etkili olduğu söylenebilir. Öte yandan Osmanlı kaynakları Eflâk'a karşı yapılacak seferin amacının Eflâk Voyvodası Mihail'in bertaraf edilmesine dair olduğuna ilişkin fikir birliği içindedir. Dolayısıyla bu amaç çerçevesinde gerçekleştirilecek seferin hazırlıkları yaklaşık üç ay sürmüş ve bu süre zarfında Ferhad Paşa Osmanlı ordusunun iase, ikmal, mühimmat, cephane ve asker tedarikine yönelik hazırlıkları büyük ölçüde tamamlayarak Ruşçuk'a gelmiştir. Ancak Osmanlı ordusunun Eflâk'a geçişini sağlayacak köprünün yapımı esnasında İstanbul'daki entrikalara maruz kalmıştır. Bu entrikaların merkezinde yer alan kilit isimler Sinan Paşa ile İbrahim Paşa olmuştur. Özellikle İbrahim Paşa'nın Ferhad Paşa'yı padişahın gözünden düşürmek için yürüttüğü propagandalar bir süre sonra etkisini göstermiştir. Sinan Paşa'nın da sadaret makamını ele geçirmesiyle birlikte Ferhad Paşa ve destekçilerinin merkezdeki etkisi iyice azalmıştır. Merkezde yürütülen entrikalar yüzünden sadarettten alınan Ferhad Paşa rakipleri tarafından öldürülmekten kurtulamamıştır. Osmanlı tarihinde derin etkiler bırakan bu olay dönemin müellifleri tarafından da sıkça tartışıla gelmiştir. Bu açıdan bakıldığında Osmanlı'da devlet adamlığı yapmış iki önemli şahsın rekabeti, en çok da Eflâk Voyvodası Mihail'e yaramış olmalıdır.

KAYNAKÇA

1. Arşiv Kaynakları

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı (BOA):

Maliyeden Müdevver Defterler (Mad.d) Numara 383

Mühimme Defteri (A.İDVN. MHM. d) Numara 934.1

Mühimme Defteri Numara 71

Mühimme Defteri Numara 72

Kamil Kepeci Defterleri (KK.d) Numara 71

2. Yayımlanmış Kaynaklar ve Araştırma Eserleri:

¹⁰⁷ Selânikî, *Târih*, C. II, s. 491, 498.

¹⁰⁸ Danişmend, *age*, s. 203.

¹⁰⁹ Topçular Kâtibi, *Târih*, C. I, s. 70-71.

¹¹⁰ Hasan Bey-zâde, *Târih*, s. 462-463.

¹¹¹ Öztürk, *agt*, s. 99-100.

¹¹² Bozkurt, *agt*, s. 133.

AGOSTON, Gábor, “Çevre ve Sınır Tarihi Çalışmalarının Buluştuğu Yer: Macaristan’daki Osmanlı-Habsburg Sınırı Boyunca Nehirler, Ormanlar, Bataklıklar ve Kaleler”, *Osmanlı’da Strateji ve Askeri Güç*, Timaş Yayınları, İstanbul 2019, ss. 97-130.

ALKAN, Mustafa, “Osmanlı Devleti’nde Akıncı Ocağı’nın Sonu”, *Gazi Akademik Bakış*, S.13/7, 2013, ss. 107-116.

AYDÜZ, Saim, “Osmanlı Silahları, Silah Üretim Merkezleri ve Literatürü Tarihi”, *Tarih Okulu*, S. X, 2011, ss. 1-37.

BOZKURT, Doğukan, *Serdar Ferhad Paşa’nın Hayatı; Askeri ve Siyasi Faaliyetleri (1566-1595)*, Bahçeşehir Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul 2022.

COLOMBEANU, Sergiu, “Acțiunile Navale Ale Lui Mihai Viteazul Pentru Stăpînirea Dunării”, *Rdl (375 de Ani de la Unirea Țărilor Române supt Mihai Viteazul)*, Tom. 28, Nr: 4, Editura Academiei R.S.R, 1975, ss. 483-494.

CRĂCIUN, Ioachim, *Cronicarul Szamosközy și Însemnările lui Privitoare la Români 1566-1608*, Cluj 1928.

CRISTINA, Irina, “The Ottoman Expedition from 1595 and its Effects on Wallachia’s Inhabitants”, *Annales d’Universite Valahia Targoviște, Section d’Archeologie et d’Histoire*, Tome IV-V, 2002-2203, ss. 147-150.

DANIŞMEND İsmail Hami, *İzahlı Osmanlı Tarihi Kronolojisi*, C. III (M. 1574-1703-H. 987-1115), Doğu Kütüphanesi, İstanbul 2011.

DEMENY, Ludovic ve Cernovodeanu Paul, *Relațiile Politice Ale Anglie cu Moldova, Țara Românească și Transilvania în secolele XVI-XVIII*, București 1974.

_____, “Secui și Campania de Eliberare a Țării Românești din 1595”, *Revista de Istorie*, Nr. 4, Tom. 28, 1975, ss. 495-514.

Documente Străine Despre Români, (Culegere de Documente Intocmită de: Manole Neagoe vd. Au colaborat: Ștefan Pascu, Ștefan Ștefănescu vd.), Direcția Generală a Arhivelor Statului din Republica Socialistă România, București 1979.

EMECEN, Feridun, “Uzun Savaşların Başlaması (1592-1606) ve Zıtvatorok Anlaşması: Dönemin Çağdaş Osmanlı Kaynaklarının Değerlendirilmesi”, *Osmanlı Klasik Çağında Savaş*, Timaş Yay, İstanbul 2011, ss. 279-295.

Gelibolulu Mustafa Ali ve Künhü’l-Ahbar’ında II. Selim, III. Murat ve III. Mehmet Devirleri, C. III, haz. Faris Çerçi, Erciyes Üniversitesi Yay., Kayseri 2000.

GIURESCU, Constantin, *Istoria Românilor*, Vol. II/Partea II (De la Mircea Cel Bătrân și Alexandru Cel Bun Până la Mihai Viteazul), Fundația Pentru Literatură și Artă Regele Carol II, București 1943.

Hasan Bey-zâde Ahmet Paşa, *Hasan Bey-zâde Târîhi*, Metin ve İndeks (1003-1045/1595-1635), C. III, haz. Şevki Nezih Aykut, TTK, Ankara 2004.

HEPER, Yusuf, *Osmanlı Devleti ve Eflâk-Boğdan İlişkileri (1574-1634)*, Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Uşak 2020.

_____(2021), “Uzun Savaşlar Döneminden Bir Kesit: Erdel’in Temeşvar’ı Geri Alma Teşebbüsleri (1596-97)”, *Karadeniz İncelemeleri Dergisi*, S. 30, ss. 429-450.

IORGA, Nicolae, *Istoria Lui Mihai Viteazul*, Editura Militară, București 1968.

Istoria Medie a României, Partea Întii (sec. al X-lea sfişitul sec. al XVI-lea), (Autorii: Ștefan Pascu, Ion Ioanaşcu vd.), Editura și Didactică și Pedagogică, București 1966.

Istoria Militară A Poporului Român, Epoca de Glorie A Oastei Celei Mari. A Doua Jumătate A Secolului Al XIV-lea-Prima Jumătate A Secolului Al XVI-lea, (Autorii volumului: Gheorghe Cantacuzino, Paul Cernovodeanu, Mihai Maxim v.d.), C. III, Editura Militară, București 1987.

Istoria Românilor, Vol. IV (De la Universalitatea Creştină Către Europe, “Patriilor”), (Coordonator: Camil Mureşanu, Mihai Maxim, vd.), Editura Enciclopedică, București 2001.

İbrahim Peçevi, *Tarih-i Peçevi*, C. II, Matbaa-i Amire, İstanbul 1866.

Joseph Von Hammer, *Büyük Osmanlı Tarihi IV*, C.7, Üçdal Neşriyat, İstanbul 1990.

Karaçelebizâde Abdülaziz Efendi, *Ravzatü’l Ebrâr*, Bulak Matbaası, Kahire 1832.

OSMANLI-RUMEN KAYNAKLARI PERSPEKTİFİNDEN FERHAD PAŞA'NIN EFLÂK SEFERİNE TAYİNİ VE YAPILAN ASKERİ HAZIRLIKLAR (1595)

Kâtib Çelebi, *Fezleke (1000-1065/1591-1655)*, C. I, haz. Zeynep Aycibin, Çamlıca Yayınları, İstanbul 2006.

KOCA, Yasemin Nemlioğlu, “Karamürsel Gemisi: Özellikleri ve Kullanımına Yönelik Bazı Tespitler”, *Ulusallararası Kara Mürsel Alp ve Kocaeli Tarihi Sempozyumu II*, Ed. Haluk Selvi, M. Bilal Çelik vd., Kocaeli Büyükşehir Belediyesi, Kültür ve Sosyal İşler Dairesi Başkanlığı Yayınları No: 35, Kocaeli 2016, ss. 283-299.

Letopiseşul Cantacuzinesc, Istoria Țării Românești (1290-1690), (Ediție Critică Întocmită de C. Grecescu și D. Simonescu), Editura Academiei Republicii Populare Române, București 1960.

Literatura Română Veche (1402-1647) Întroducere, ediție îngrijită și note de G. Mihăilă și Dan Zamfirescu, Vol II, b.y.

Maria Ivanics-Ress, “Osmanlı-Habsburg Savaşlarında Kırım Tatarlarının Rolü (1593-1606)”, *Osmanlı*, C. I, Ankara 1999, ss. 456-464.

MAXİM, Mihai, “Michael Brave’s Appointment and Investiture-September 2nd/2th, 1593 in Two Unpublished Official Turkish Documents”, *L’Empire Ottoman Au Nord Du Danube*, İstanbul 1999, ss. 157-171.

___, “Voyvodalık Ou Beğlerbeğilik? La Politique Ottomane Envers Les Ptincipatutes Roumanies (Novembre 1594 Fevrier 1596)”, *Romano-Ottomanica*, İstanbul 2001s. 163-172.

Mehmed b. Mehmed er-Rûmî, *Nühbetü't-Tevârih ve'l Ahbâr*, haz. Abdurrahman Sağırılı, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayımlanmamış Doktora Tezi), İstanbul 2000.

Mihai Viteazul în Conștiința Europeană, (Lucrarea întocmită de Ion Ardeleanu, Vasile Arimia vd.), Documente Externe, Vol. I, Editura Academiei R.P.S, București 1982.

Murphey Rhoads, *Osmanlı'da Ordu ve Savaş*, çev. Tanju Akad, Homer Kitabevi, İstanbul 2007.

Mustafa Naîmâ Efendi, *Târih-i Na'îmâ*, C. I, haz. Mehmed İpşirli, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 2007.

ÖZTÜRK, Muhammed Hüseyin, *Sadrazam Ferhad Paşa'nın Hayatı (ö.1595)*, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara 2021.

PANAİTESCU, Petre, *Documente Privitoare la Istoria Lui Mihai Viteazul*, Fundația Regală Universitară Carol I, București 1936.

RADU, Popescu, *Istoriile Domnilor Țării Românești*, (Introducere și Ediție Critică Întocmită de Const. Grecescu), Editura Academiei R.P.R, București 1963.

REZACHEVİCİ, Constantin, *Cronologia Critică A Domnilor Din Țara Româneacă și Moldova (1334-1881)*, Vol. I (Secolele XIV-XVI), Editura Enciclopedică, București 2001.

Richard Knolles, *The Generall Historie of the Turkes, from the first begining of that Nation to the Rising of the Ottoman Familie: Untill all the Notable Expeditions of the Christian Princes Against Them*, London 1603.

Selânikî Mustafa Efendi, *Tarih-i Selânikî*, C. I-II, haz. Mehmet İpşirli, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 1999.

SİMONEȘCU, Dan, “Cronica Lui Baltasar Walther Despre Mihai Viteazul în Raport cu Cronicile Interne Contemporane”, *în SMIM*, Vol III, București 1959, ss. 7-99.

ŞAKUL, Kahraman, *Kamaniçe Kuşatması 1672*, Timaş Yayınları, İstanbul 2021.

TAPPE, E.D., *Documents Concerning Romanian History (1427-1601)*, Collected From British Archives, London 1964.

Topçular Kâtibi Abdülkadir Efendi Târîhi, C. I, haz. Ziya Yılmaz, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 2003.

YİĞİT TÜRKER, Pınar, “Orta Çağ Macar Krallığı'nda Sekellerin Askerî Faaliyeti ve Osmanlı-Macar Mücadelesindeki Konumu”, *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, S. 56 (2022), ss. 157-177.

WALTHER, Hinz, *İslâm'da Ölçü Sistemleri*, çev. Acar Sevim, Edebiyat Fakültesi Basımevi, İstanbul 1990.

YUSUF HEPER

Tablo I: Mustafa Paşa'nın Eflâk Seferi Öncesi Satın Aldığı Malzemelerinin Listesi ve Fiyatları

Malzeme Cinsi	Adet/Ağırlık/Uzunluk	Tane Fiyatı	Toplam Değeri (Kuruş Cinsinden)
Saka Kabı	1 Çift		800
Odun	-	-	-
Kilim	4 parça	30 Kuruş	120
Kürek	1 Adet	-	360
Meşe Desteleri	224 Kg ¹¹³	-	700
Çeşitli Sandıklar	6 Adet	8 Kuruş	48
Kayış	27 Adet	-	2900
Kırmızı Kösele	7 Adet	80 Kuruş	560
Meşe Oku	4 Adet	-	61
Kubur İpliği	4 Top	10 Kuruş	40
Deve Çuvalı	6 Çift	80 Kuruş	1080
Bal Mumu	2.5 Kg	-	25
Destere	15 Adet	12 Kuruş	180
Beyaz Keçe	1 Adet	-	45
Kırmızı Keçe	2 Adet	75 Kuruş	150
Kilim	50 Adet	5 Kuruş	250
Mandal	4 Adet	8 Kuruş	32
Terazi (Top Arabaları için)	50 Adet	150 Kuruş	6000
Araba Baltası	4 Adet	4 Kuruş	16
Ufak Halka	10 Adet	15 Kuruş	150
Sandık	4 Adet/5 Kg	-	16

(Kaynak: BOA, MAD.d 00383, s. 87)

Tablo II: Mustafa Paşa'nın Eflâk Seferi'nde Görev Alan Hizmetlilerin Kiralama Bedelleri

Hizmet Grupları	Kiralama Ücretleri (Kuruş Cinsinden)
Taşınan Barutların Hamal Bedeli	50
Bazı Mühimmatların Hamal Bedeli	70
Malzeme Çeken Atların Kiralama Bedeli	23.200
Kürekçi Bedeli	160

(Kaynak: BOA, MAD.d 00383, s. 87)

Tablo III: Ferhad Paşa'nın Eflâk Seferi Öncesi Satın Aldığı Malzemelerinin Listesi

Malzeme Cinsi	Adet/Ağırlık/Uzunluk	Tane Fiyatı	Toplam Değeri (Kuruş Cinsinden)
Tüfek Namlusu Kabzası	580 Adet	73 Kuruş	42.340
Tüfek Veznesi	1000 Adet	15 Kuruş	15.000
Tüfek Kundağı	577 Adet	13 Kuruş	7501
Tüfek Çubuğu	1920 Adet	-	960
Tüfek Kaşağısı	192 Adet	-	4000
Tüfek Sandukası	98 Adet	100 Kuruş	9800
Vezne Sandukası	20 Çift	125 Kuruş	2500
Tüfek Mermisi Sandukası	101 Adet	50 Kuruş	5050
Tüfek Sandukası	10 Adet	1200 Kuruş	12.000
Kumbara Sandukası	70 Çift	65 Kuruş	4550
Barut Sandukası	56 Çift	85 Kuruş	4760
İstanbul Kâğıdı (Tuğra için)	80 Hazine	400 Kuruş	3200
Tırhala Kebesi ¹¹⁴	196 Adet	19 Kuruş	3724
Deve Çuvalı	62 Çift	180 Kuruş	11.160

¹¹³ Belgede 4 Kantar olarak gösterilen ağırlık birimi yaklaşık 56 kg'ye eşittir. Bkz. Walther Hinz, *İslâm'da Ölçü Sistemleri*, çev. Acar Sevim, Edebiyat Fakültesi Basımevi, İstanbul 1990, s. 33.

¹¹⁴ Çoban ve köylülerin giydikleri yünden bir aba.

**OSMANLI-RUMEN KAYNAKLARI PERSPEKTİFİNDEN FERHAD PAŞA’NIN EFLÂK SEFERİNE
TAYİNİ VE YAPILAN ASKERİ HAZIRLIKLAR (1595)**

Kazil İpliği	50 Kесе	20 Kuruş	100
İğne Çuvalı	20 Adet	-	70
Saka Kırbası	723	13 Kuruş	9399
Su Kabı (Sakalar için)	2 Fıçı	-	2000
Musluk (Sakalar için)	2 Adet	2400 Kuruş	4800
Kova Kuyusu	2 Adet	40 Kuruş	80
El Kovası	4 Adet	20 Kuruş	80
Siyah Keçe	979 Adet	12 Kuruş	11.748
Taşçı Kazma ve Balta Kabzası	9950 Adet	10 Kuruş	19.900
Çift Kürek	1613 Adet	4 Kuruş	6452
Akçe Kesesi	360 Adet	10 Kuruş	3600
Barut Kesesi	3240 Adet	10 Kuruş	32.400
Beyaz Muşamba	129 Adet	150 Kuruş	19.350
Sepet	-	4 Kuruş	215
Ok başı ve Çember	10 Adet	-	360
Beyaz Boğasi	223 Adet	72 Kuruş	16.056
Bayrak Boğasi	3 Adet	450 Kuruş	1350
Çemşir Kazması	6380 Adet	-	2120
Demir Kürek Kabzası	1513 Adet	-	2763
Sancaktar Kayışı	312 Adet	120 Kuruş	37.440
Sancaktar Yağı	2 Adet/360 kg ¹¹⁵	50 Kuruş	600
Demir Kova(Kayışlı Sırık Sancağı için)	2 Adet	100 Kuruş	200
Tuğ için Sırık	10 Adet	10 Kuruş	100
Pamuk Fıtil	1000 Metre ¹¹⁶	-	800
Pamuk İpliği	175 Kесе	-	29.179
Araba Top ve Çemberi	580 Çuval Adedi		10.940
Tulumba	300 Adet/54 kg		5400
Tunç Kumbara	500	3.5 Kuruş	1750
Saka Hakbesi	70	5 Kuruş	350
Kösele	29 Adet/300 kg	-	2900
Destere	950 Adet	12 Kuruş	11.400

(Kaynak: BOA, MAD.d 00383, s. 84-85)

Tablo IV: Topçu (Kumbara/Humbara) Mühimmatı için Gerekli Olan Malzemelerin Listesi

Malzeme Cinsi	Adet/Ağırlık/Uzunluk	Tane Fiyatı	Toplam Değeri (Kuruş Cinsinden)
Araba Tabanı	989	-	1835
Araba Halkası	149		
Demir Tel	7.6 kg ¹¹⁷	5 Kuruş	30
Top Arabaları Zinciri	67	130 Kuruş	11.310
Tahta Terazi	140	130 Kuruş	18.200
Zincir Boğça	71	130 Kuruş	9230
Küp Çivisi	228.486	4 Kuruş	913.944
Taban Çivisi	2326	150 Kuruş	348.900
Ocak Saçağı	-	-	400
Değnek	-	15 Kuruş	255
Balçık	-	-	540
Kalay	38 Kg	50 Kuruş	1050
Kav	7.6 Kg	50 Kuruş	300
Ham Sakız	1203 Kg	62 Kuruş	2860

(Kaynak: BOA, MAD.d 00383, s. 86)

¹¹⁵ 1 Anadolu Dirhemi yaklaşık 3.086 grama tekabül etmektedir. Bkz. Hinz, *age*, s. 6.

¹¹⁶ Barut Fıtılı olarak 500 kulaç sipariş edilen fıtilin bir kulaçı yaklaşık 2 metrelik ölçü birimine denk gelir. Bkz. Hinz, *age*, s. 67.

¹¹⁷ Metinde kıyye olarak verilen ağırlık birimi 1.28 grama eşdeğerdii. Bkz. Hinz, *age*, s. 30.

Tablo V: Eflâk Seferi'nde Görev Alan Hizmet Gruplarının Kiralama Bedelleri

Hizmet Grupları	Kiralama Ücretleri (Kuruş Cinsinden)
Demirciler	616.231
Top Arabacıları Neccârları	30.232
Gündelikçiler	60.907
Bıkcıılar	1952
Bıkcıılar	1949
Gedikçiler	5460
Nafakacılar	2043
Irgatlar	570
At, Deve, Katır vs. Kiralama Bedeli	1609
Balta, Keser, Kilim, Hasır vs. Malzemelerin Yükleme Bedelleri için Ödenen Ücret	6000

(Kaynak: BOA, MAD.d 00383, s. 86)

 GTTAD	
Makale Bilgileri:	
Etik Kurul Kararı:	<i>Etik Kurul Kararından muaftır.</i>
Katılımcı Rızası:	<i>Katılımcı yoktur.</i>
Mali Destek:	<i>Çalışma için herhangi bir kurum ve projeden mali destek alınmamıştır.</i>
Çıkar Çatışması:	<i>Çalışmada kişiler ve kurumlar arası çıkar çatışması bulunmamaktadır.</i>
Telif Hakları:	<i>Çalışmada kullanılan görsellerle ilgili telif hakkı sahiplerinden gerekli izinler alınmıştır.</i>
Article Information:	
Ethics Committee Approval:	<i>It is exempt from the Ethics Committee Approval</i>
Informed Consent:	<i>No participants.</i>
Financial Support:	<i>The study received no financial support from any institution or project.</i>
Conflict of Interest:	<i>No conflict of interest.</i>
Copyrights:	<i>The required permissions have been obtained from the copyright holders for the images and photos used in the study.</i>

**OSMANLI-RUMEN KAYNAKLARI PERSPEKTİFİNDEN FERHAD PAŞA'NIN EFLÂK SEFERİNE
TAYİNİ VE YAPILAN ASKERİ HAZIRLIKLAR (1595)**